

Sporazum o priznanju krivice: primjena pred sudovima BiH i usklađenost sa međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava

**Sporazum o
priznanju krivice:
primjena pred sudovima BiH i
usklađenost sa međunarodnim
standardima za zaštitu ljudskih prava**

Sadržaj

Kratak pregled

Preporuke

Sudije i tužitelji (pravni praktičari)	2
Centri za edukaciju sudija i tužitelja i Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće	3
Zakonodavna tijela i Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnih zakona	3
Tužiteljstva	4

Uvod

I. Istorijat	5
II. Ciljevi i opseg izvještaja	5
III. Metodologija praćenja sudskih postupaka i izvještavanje	6
A. Broj praćenih ročišta u vezi sa sporazumom o priznanju krivice	6
B. Drugi izvori informacija	7
C. Član 231. Zakona o krivičnom postupku BiH	7

Dio 1: Institut pregovaranja o priznanju krivice i njegova primjena u Bosni i Hercegovini

I. Šta je to pregovaranje o priznanju krivice?	8
II. Primjena sporazuma o priznanju krivice u Bosni i Hercegovini	8
III. Učestalost primjene sporazuma o priznanju krivice	9
IV. Zaključak	10
Preporuke	10

Dio 2: Jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavka nevinosti

I. Uvod	11
II. Jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava	11
A. Imenovanje branitelja	11
B. Jednakost pozicija tužitelja i osumnjičenog u procesu pregovaranja	13
C. Pozicije strana u procesu pregovaranja nakon održanog ročišta za izjašnjenje o krivici	13
III. Pretpostavka nevinosti	14
IV. Zaključak	15
Preporuke	15

Dio 3: Razmatranje sporazuma o priznanju krivice

I. Uvod	16
II. Nadležnost sudije pojedinca u odnosu na vijeće	16
III. Bitni elementi koji se razmatraju u sporazumu o priznanju krivice	17
A. Međunarodni i domaći pravni okvir	17
B. Član 231. stav 4. tačke a) i c): Dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem svih mogućih posljedica	18
1. Opsežni dijalog	18
2. Prosječan dijalog	18
3. Kratki dijalog ili nedostatak dijaloga	19
C. Postojanje dovoljno dokaza	19
IV. Diskreciono pravo sudije	20
V. Zaključak	20
Preporuke	21

Sadržaj

Dio 4: Klauzule o saradnji u sporazumima o priznanju krivice	
I. Uvod	21
II. Klauzule o saradnji u teškim krivičnim djelima	21
III. Transparentnost klauzula o saradnji i zaštita osumnjičenog, odnosno optuženog	22
IV. Izvršenje klauzule o saradnji	22
V. Zaključak	24
Preporuke	24
Dio 5: Položaj i prava oštećene strane	
I. Uvod	25
II. Domaći pravni okvir	25
A. Opći pravni okvir za naknadu štete	25
B. Pravni okvir u kontekstu instituta pregovaranja o priznanju krivice	26
III. Položaj oštećenih u postupku pregovaranja o priznanju krivice u praksi	26
A. Uloga tužitelja	26
B. Uloga sudija	27
IV. Zaključak	28
Preporuke	28
Dio 6: Prakse izricanja krivičnopravnih sankcija	
I. Uvod	28
II. Istorijat	29
III. Domaći pravni okvir	29
A. Izricanje krivičnopravnih sankcija uopće	29
1. Ublažavanje kazne zatvora	30
2. Uvjetne osude	30
IV. Izricanje krivičnopravnih sankcija prema sporazumu o priznanju krivice	30
A. Krivičnopravne sankcije ispod posebnog minimuma	30
B. Primjena uvjetne osude	31
C. Uloga sudija	34
V. Zaključak	34
Preporuke	34
Aneks	35

KRATAK PREGLED

Od uvođenja 2003. godine, sporazumi o priznanju krivice su postali jedan od ključnih instituta u okviru krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini. Kao dio sveobuhvatne reforme krivičnog pravnog sistema, ovaj institut zasnovan na anglosaksonskom običajnom pravu omogućava tužiteljima i osumnjičenim, odnosno optuženim da pregovaraju o vrsti i dužini krivičnih sankcija, uz uslov da osumnjičeni, odnosno optuženi prizna da je počinio krivično djelo i pristane da se odrekne određenih osnovnih prava kao što su pravo na javnu raspravu pred sudom na osiguranje javnog sudskog postupka i pravo na žalbu. Nakon skoro dvije godine praćenja postupaka u vezi s zaključenjem sporazuma o priznanju krivice, Misija Organizacije za evropsku sigurnost i saradnju („OSCE”) je mišljenja da razvoj događaja u primjeni ovog instituta zaslužuje potpunu i detaljnu analizu. Ovaj tematski izvještaj je fokusiran na razmatranje stepena do kojeg je primjena ovog instituta usklađena sa osnovnim međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava, uključujući pravo na pravično suđenje, zagarantirano članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima. U tom smislu, izvještaj ima za cilj da pomogne praktičarima u utvrđivanju spornih oblasti u njenoj primjeni i pronalasku mogućih praktičnih rješenja, kao i da pruži više informacija široj javnosti o samom postupku.

U principu, pravosuđe se brzo prilagodilo primjeni sporazuma o priznanju krivice i primjenjuje ih u raznim vrstama krivičnih predmeta, od najlakših krivičnih djela do najtežih krivičnih djela kao što su zločini protiv čovječnosti. U teoriji, svrha primjene pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice je zamišljena da iskoristi nedovoljne sudske resurse do krajnjih granica i da se time unaprijedi sprovođenje pravde na pravičan način i način jednak za sve. Iako nazvan „skraćeni postupak” u domaćem zakonodavstvu, to ne treba značiti i osiguravanje manjeg stepena poštivanja i zaštite osnovnih ljudskih prava.

Praćenjem sudskih postupaka zabilježeno je nekoliko novouspostavljenih praksi koje u kontekstu pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice izazivaju zabrinutost u vezi sa poštivanjem prava na pravično suđenje. Na primjer, posmatrači sudskih postupaka su primijetili da osumnjičeni, odnosno optuženi često nisu u cjelosti obaviješteni o svom pravu da im se postavi branitelj po službenoj dužnosti, odnosno branitelj se ne postavlja bez obzira što za to postoji utvrđena potreba. Takve pojave ozbiljno dovode u pitanje jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava u kontekstu ovih pregovora, te da li osumnjičenom, odnosno optuženom pružena jednaka mogućnost da iznese svoju odbranu. Isto tako, zabrinjavajuće je da u nekim slučajevima osumnjičeni potpisuju sporazum o priznanju krivice prije potvrđivanja optužnice, kada je puni uvid u pribavljene dokaze tužiteljstva ograničen. Optuženima se također dopušta da pregovaraju o sporazumu o priznanju krivice nakon što su se već izjasnili krivim, čime se postavlja pitanje šta je to o čemu se pregovara i na kojim osnovama optuženi pregovara. Ni jedna ni druga praksa, od kojih je ova posljednja učestalija, ne omogućava optuženom da u potpunosti ostvari jednaku poziciju u procesu pregovaranja u odnosu na tužitelja. Također je primjećeno da sudije podstiču optužene da pristupe pregovaranju o priznanju krivice, što u takvim postupcima dovodi u pitanje poštivanje pretpostavke nevinosti.

Odgovarajuća sudska kontrola nad sporazumima o priznanju krivice je neophodna da bi se spriječilo da moguće povrede principa pravičnosti postupka nastanu kao rezultat postupka pregovaranja. Bez obzira na to, ima mnogo primjera gdje sudije ne vrše nadzor u potrebnoj mjeri. Na primjer, zabilježeno je da način na koji sudije razmatraju sporazum o priznanju krivice sa optuženim pred sudom često ima nedostataka, što dovodi u pitanje u kojoj mjeri su optuženi razumjeli postupak, značenje odricanja od prava, kao i moguće dalje posljedice. Naročito je rijedak slučaj u predmetima gdje je neophodna određena saradnja optuženog da se ovi elementi razmatraju sa optuženim pred sudom. Nedosljedna praksa je uočena po pitanju mogućnosti da sudija odbaci sporazum ukoliko nije zadovoljan sa predloženom, odnosno dogovorenom krivičnom sankcijom. Također praksa provjeravanja postojanja dovoljno dokaza o krivici optuženog ima nedosljednosti, a ponekad se uopšte i ne primjenjuje.

Primjena klauzule o saradnji u sporazumu o priznanju krivice je zamišljena kao izuzetno korisno sredstvo za dobivanje informacija i osiguranje svjedočenja o drugim osumnjičenim ili optuženim u rasvjetljavanju teških krivičnih djela. Uprkos potencijalnoj prednosti koju primjene klauzula pružaju, iste se rijetko primjenjuju u sporazumima o priznanju krivice gdje se radi o najtežim krivičnim djelima kao što su ratni zločini, trgovina ljudima, itd. Izvještaj također potvrđuje nedostatak osnovnih mehanizama kojima bi se osiguralo izvršenje klauzula, i zahtijeva hitno preispitivanje pozitivnih odredbi zakona u svrhu pronalaska adekvatnog rješenja za primjenu klauzula o saradnji.

Međunarodni standardi za zaštitu ljudskih prava priznaju pravo oštećenih strana da ostvare nadoknadu štete u okviru krivičnog postupka. Praćenje sudskih postupaka je, na žalost, pokazalo da tužitelji i sudije uglavnom imaju pasivan odnos prema uključivanju imovinskopravnih zahtjeva u sporazume o priznanju krivice, ili u presude prilikom izricanja krivičnopravne sankcije, te ne primjenjuju ovu mogućnost da zaštite prava oštećenih u postupcima koji su ekspeditivni, pravični, ekonomični i dostupni. Da bi se ovi nedostaci uklonili, potrebno je izvršiti promjene kako u pravnom okviru tako i u praktičnom pristupu sudija i tužitelja.

OSCE je primjetio primjenu različitih praksi u vezi sa izricanjem krivičnopravnih sankcija prema zaključenom sporazumu o priznanju krivice. Principi pravičnosti u sprovođenju pravde zahtijevaju dosljednost u izricanju krivičnopravnih sankcija. Tužitelji trebaju nastojati da osiguraju ujednačeniji pristup pregovaranju o krivičnopravnim sankcijama tako što će poštovati principe propisane krivičnim zakonima, te koordinirati nastojanja Tužiteljstva da izrade usklađena interna uputstva. Ključna uloga sudija je da osiguraju da su predložene krivičnopravne sankcije u skladu sa pozitivnim odredbama krivičnog zakona.

Bez sumnje je postupak pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice koristan i efikasan institut u rješavanju krivičnih predmeta na djelotvoran način. Imajući u vidu novinu koju ovaj institut predstavlja i njegovu relativno kratkotrajnu primjenu u praksi domaćeg pravosuđa, sudije i tužitelji odobravaju i u velikoj mjeri primjenjuju isti. Bez obzira na ovaj napredak, još mnogo toga je potrebno učiniti da se unaprijedi postupak pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice. Praćenje sudskih postupaka od strane OSCE-a je pokazalo da su potrebne određene izmjene i dopune zakona, i promjene prakse u svrhu osiguranja punog poštivanja osnovnih ljudskih prava u ovim postupcima. Preporuke namijenjene određenim subjektima nalaze se na kraju svakog dijela, te su sumirane u daljem tekstu. OSCE Misija u Bosni i Hercegovini će i dalje biti posvećena pružanju podrške domaćem pravosuđu u nastojanju da razvije efikasne prakse u primjeni novih krivičnih zakona koje su usklađene sa principima iz oblasti zaštite ljudskih prava. Ove preporuke su i izrađene kao pomoćno sredstvo u svrhu razvijanja navedene prakse.

PREPORUKE

SUDIJE I TUŽITELJI (PRAVNI PRAKTIČARI)

- Potrebno je da sudije pouče osumnjičene, odnosno optužene o njihovom pravu na branitelja i da osiguraju da branitelj bude postavljen kako to zahtijevaju interesi pravde da bi se osigurala jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava u kontekstu sporazuma o priznanju krivice.
- Potrebno je da sudije nastoje osigurati poštivanje pretpostavke nevinosti tako što će poučiti optužene o mogućnosti pregovaranja o priznanju krivice prije nego se izjasne krivim ili poreknu krivicu. Nikada ne smije izgledati da sudije ohrabruju ili obeshrabruju pregovaranje o priznanju krivice.
- Potrebno je da tužitelji uvijek detaljno pojašne sadržaj odredbi o postavljanju branitelja prije započinjanja pregovaranja.
- Potrebno je da tužitelji budu oprezni kada je u pitanju pregovaranje sa osumnjičenim prije potvrđivanja optužnice, posebno s osumnjičenim koji nemaju branitelje. Da bi se osigurao najveći stepen poštivanja prava osumnjičenog, tužitelji trebaju zauzeti zajednički stav da se sporazumi o priznanju krivice ne zaključuju prije potvrđivanja optužnice. Ako osumnjičeni insistira na zaključivanju sporazuma o priznanju krivice, bit će potrebno da se osumnjičenom dostave svi pribavljeni dokazi protiv njega da bi se ispoštovao princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava.
- Potrebno je da tužitelji obavijeste osumnjičene, odnosno optužene, koji pristanu na saradnju, o postojanju mjera za zaštitu svjedoka. Također je potrebno da sudije prate tok postupka i uoče potrebu za primjenom takvih mjera. Kada su u pitanju sporazumi o priznanju krivice u koje su ugrađene klauzule o saradnji, prisustvo branitelja bi trebalo biti obavezno tokom cijelog trajanja pregovora i daljih stadija postupka.

- Potrebno je da tužitelji poduzmu sve korake kako bi se imovinskopravni zahtjevi oštećenih rješavali u okviru postupka pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, te trebaju obavještavati oštećene o rezultatima pregovora.
- Sudije moraju vršiti snažnu sudsku kontrolu nad sporazumima o priznanju krivice kako bi osigurali dosljednost u izricanju krivičnopравnih sankcija, kao i osigurati da je konkretni razlog za svaku izrečenu krivičnopравnu sankciju u presudi obrazložen.

CENTRI ZA EDUKACIJU SUDIJA I TUŽITELJA I VISOKO SUDSKO I TUŽITELJSKO VIJEĆE

- Postoji izražena potreba da pitanje ispravne primjene instituta pregovaranja o priznanju krivice i postupka za izdavanje kaznenog naloga dobije značajno mjesto u procesu edukacije sudija i tužitelja, što bi moglo obuhvatiti izdavanje priručnika s potrebnim smjernicama koje se odnose na ispravnu primjenu ova dva instituta.
- Proces edukacije sudija i tužitelja, odnosno izrada standardiziranog nastavnog materijala na temu pregovaranja o priznanju krivice treba sadržavati i upućivati na principe prava na pravično suđenje a koji se moraju garantirati u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice, kao što su pravo na branitelja, princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavka nevinosti.
- Potrebno je da Centri za edukaciju sudija i tužitelja ili Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće izrade standardizirane priručnike sa pitanjima koja će se postavljati optuženima prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice.
- Potrebno je u procesu edukacije sudija i tužitelja naglasiti različite odgovornosti sudija i tužitelja u pogledu osumnjičenih, odnosno optuženih i njihovog prava da u potpunosti razumiju postupak pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice i njegove posljedice.
- Potrebno je da Centri za edukaciju sudija i tužitelja ili Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće u saradnji s tužiteljstvima izrade modele obrasca sporazuma o priznanju krivice koji bi pokazao kako da se efikasno ugrade klauzule o saradnji u sporazume o priznanju krivice.
- Potrebno je da se u procesu edukacije sudija i tužitelja naglasi odgovornost pravosuđa da osigura da osumnjičeni, odnosno optuženi svjesno zaključuje sporazum o priznanju krivice i klauzule o saradnji tako što će se svi uvjeti sporazuma o priznanju krivice provjeriti pred sudom.
- Potrebno je da se proces edukacije sudija i tužitelja fokusira na međunarodne standarde za zaštitu ljudskih prava kojima se podržavaju uloga i poštivaju prava žrtve u krivičnim postupcima.
- Proces edukacije sudija i tužitelja treba biti usmjeren na posebnu ulogu tužitelj u vezi s pregovaranjem o krivičnopравnoj sankciji i izricanjem iste. Standardizirani materijali edukativnog sadržaja i posebno izrađeni za pregovore o priznanju krivice treba da sadržavaju i statistički pregled zaključenih sporazuma o priznanju krivice zajedno s odgovarajućim izrečenim krivičnopравnim sankcijama koje će služiti kao korisno sredstvo u procesu edukacije.

ZAKONODAVNA TIJELA I TIM ZA PRAĆENJE I OCJENU PRIMJENE KRIVIČNIH ZAKONA

- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je uskladiti različite prakse u smislu da li sudija pojedinac može razmatrati sporazum o priznanju krivice i izricati krivičnopравnu sankciju za krivično djelo u nadležnosti vijeća. Dalje, potrebno je putem usvajanja izmjena i dopuna

zakona reducirati broj krivičnih djela koji će biti u nadležnosti vijeća.

- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je pojasniti da utvrđivanje postojanja dovoljno dokaza zahtijeva da sudije provjere i ocijene sve pribavljene dokaze. Sudije trebaju po službenoj dužnosti osigurati da dokazi koji potkrepljuju zaključenje sporazuma o priznanju krivice budu zakonito pribavljeni.
- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je pojasniti da sudije moraju odbaciti sporazum o priznanju krivice koji je zasnovan na neodgovarajućoj krivičnopravnoj sankciji, tj. sankciji koja nije u skladu s pozitivnim odredbama krivičnog zakona, uključujući i svrhu kažnjavanja.
- Usvajanjem izmjena i dopuna člana 400. ZKP BiH „Postupak opoziva uvjetne osude“ bi trebalo u tekst odredbe unijeti da neizvršenje sporazuma o priznanju krivice predstavlja osnovu za pokretanje postupka opoziva uvjetne osude.
- Potrebno je da Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnih zakona iznova ocijeni pozitivne odredbe ZKP BiH u svjetlu potrebe da se ustanovi mehanizam kojim bi se osiguralo izvršenje klauzula o saradnji i predloži adekvatno rješenje u obliku usvajanja potrebnih izmjena i dopuna zakona ili uputstava za praktičare.
- Potrebno je putem usvajanja izmjena i dopuna zakona obavezati sudove da pozivaju oštećene na ročišta na kojima se razmatraju sporazumi o priznanju krivice i ti pozivi treba da sadrže pouke oštećenima o pravu da podnesu imovinskopravni zahtjev.

TUŽITELJSTVA

- Tužitelji na nivou BiH, entiteta i Brčko Distrikta trebaju nastojati uskladiti svoju praksu putem unapređivanja zajedničke saradnje i izdavanjem zajedničkih uputstava koji bi sadržavali kriterije o tome u kojim predmetima, odnosno kada je potrebno primjenjivati kazneni nalog, a kada pregovaranje o krivici.
- Tužitelji Tužiteljstva BiH, tužitelji u entitetima i Brčko Distriktu trebaju izdati interna uputstva koja će odražavati zajedničke stavove tužiteljstava po kojima se pregovaranje o priznanju krivice neće započinjati nakon što se optuženi već izjasnio krivim. O izdatim uputstvima treba obavijestiti branitelje.
- Interna uputstva tužiteljstava bi trebala propisati da se klauzule o saradnji uvijek podnose sudu u pismenom obliku.
- Potrebno je da tužitelji na entitetskom, državnom i nivou Brčko Distrikta poboljšaju saradnju i koordiniraju napore u cilju usklađivanja prakse izricanja krivičnopravnih sankcija kao i da izdaju potrebna uputstva u formi smjernica.

UVOD

I. Istorijat

Sa određenim uvjerenjem bi se moglo tvrditi da uvođenje instituta pregovaranja o priznanju krivice 2003. godine predstavlja jednu od najznačajnijih promjena u krivičnom pravnom sistemu.¹ Postupak uvođenja ovog instituta slijedio je izmjenu u pravcu uvođenja adversarnog (akuzatorskog) krivičnog sistema u širem smislu u kome — u suprotnosti s ranijim mješovitim sistemom u kojem je sudija imao glavnu ulogu — sada glavnu ulogu u sudskom postupku imaju tužitelj i osumnjičeni, odnosno optuženi, dok sudija više predstavlja neutralnog arbitra u ocjeni spornog pitanja. Institut pregovaranja o priznanju krivice u velikoj mjeri zaokuplja pažnju pravnih praktičara kao i samih građana. Također, prisutan je i određeni stepen sumnje u vezi s primjenom ovog instituta, što je posebno izraženo u javnosti.

Uopćeno, proces prilagođavanja pravosuđa i branitelja postupku pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, odnosno primjena ovog instituta u cjelini se mogu okarakterizirati kao pozitivni. Primjena sporazuma o priznanju krivice se u ovom trenutku, nakon samo dvije godine primjene, odvija na prilično sistematičan način, što je popraćeno odobravanjem pravosuđa te smanjenjem broja neriješenih predmeta na odveć preopterećenim sudovima. Napredak je postignut unatoč rasprostranjenom nepovjerenju javnosti i objektivnom nedostatku dokumenata koje bi praktičari mogli koristiti u svom radu. Unatoč navedenom, posmatrano s krivičnoprocesnog aspekta i s aspekta osiguranja istinske zaštite osnovnih ljudskih prava, utvrđeno je postojanje određenog broja spornih pitanja koja i dalje uzrokuju određenu zabrinutost.

II. Ciljevi i opseg izvještaja

Misija Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi u Bosni i Hercegovini (“OSCE”) je u decembru 2004. godine objavila svoj prvi Izvještaj o primjeni zakona o krivičnom postupku koji su usvojeni 2003. godine (“ZKP”) na sudovima Bosne i Hercegovine. Ovaj izvještaj, pored drugih pitanja, razmatrao je i pitanje instituta pregovaranja o priznanju krivice, gdje su date određene preporuke, kao što je potreba da se putem izmjena i dopuna zakona pojašni ovlaštenje suda da odbaci sporazum o priznanju krivice, kao što su potrebna i pojašnjenja u vezi s postupcima razmatranja sporazuma o priznanju krivice i izricanja krivičnopravne sankcije. Također je preporučeno da je potrebno razvijati i izraditi standardni nastavni materijal potreban za edukaciju sudija i tužitelja o postupku pregovaranja o krivici, kao i razvijanje unutrašnjih pravila potrebnih za razvijanje kaznene politike. Međutim, tokom nastavljenog procesa posmatranja sudskih postupaka postalo je jasno da postupak pregovaranja o priznanju krivice zahtijeva dodatnu pažnju. Namjera ovog izvještaja je da nastavi razmatranje započeto u prethodnom izvještaju, tako što će se provesti podrobija analiza pitanja s kojima se susreće pravosuđe u vezi s postupkom pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice. Pored toga, posebno je potrebno istaći utvrđena sporna pitanja u vezi s ostvarivanjem zaštite ljudskih prava u primjeni ZKP-a. Svaki dio ovog izvještaja na svom kraju sadržava preporuke. Također je prikazan niz brojčanih pokazatelja i statističkih podataka koji su namijenjeni da pomognu rad pravosuđa, odnosno subjekata nadležnih za donošenje pravnih akata iz krivičnopravne oblasti. Osim toga, putem ovog izvještaja nastoji se javnosti kao i pojedincima koji se nalaze u sferi primjene krivičnopravnog sistema približiti institut pregovaranja o priznanju krivice na jedan opsežan i pristupačan način.

U dijelu 1 se razmatra opći pojam instituta pregovaranja o priznanju krivice, nakon čega se razmatraju njegovi osnovni pojavi oblici u Bosni i Hercegovini. Izvještaj u preostalom dijelu razmatra pojedina posebna pitanja u vezi s primjenom ovog instituta. Pažnja dijela 2 izvještaja je usmjerena na osnovne postulate prava na pravično suđenje čije poštivanje mora biti osigurano i u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice, kao što su jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavka nevinosti. U dijelu 3 se bliže razmatra uloga sudije u razmatranju sporazuma o priznanju krivice i elementi koje sudije moraju ocijeniti prilikom razmatranja sporazuma kako bi se spriječile povrede pravičnosti postupka. Dio 4 razmatra pitanje primjene klauzula o saradnji u toku pregovaranja o priznanju krivice, kao i pitanja koja mogu proizići kao posljedica primjene ovih klauzula. Dio 5 istražuje položaj i prava oštećene strane ili žrtve da postavlja imovinskopravni zahtjev ili ostvari nadoknadu u kontekstu postupka pregovaranja o priznanju krivice. Konačno, dio 6 analizira pitanje nastajanja i razvijanja određene prakse prilikom izricanja krivičnopravnih sankcija koje se izriču u presudama na osnovu zaključenog sporazuma o priznanju krivice.

¹Treba primijetiti da je Distrikt Brčko usvojio Zakon o krivičnom postupku krajem 2000. godine, koji je sličan zakonima koji su usvojeni u ostalim dijelovima države 2003. godine. Dakle, Distrikt Brčko primjenjuje institut pregovaranja o priznanju krivice od januara 2001. godine (Zakon o krivičnom postupku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Distrikta Brčko br. 7/00 i 1/00)

III. Metodologija praćenja sudskih postupaka i izvještavanje

Program praćenja sudskih postupaka OSCE-a je usmjeren na ocjenu primjene zakona o krivičnom postupku i ima za cilj utvrđivanje prepreka i poteškoća koje mogu utjecati na poštivanje osnovnih ljudskih prava, posebno prava na pravično suđenje zagarantirano članom 6 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Konvencija"). Ovaj izvještaj je zasnovan na posmatranju velikog broja ročišta u okviru naznačenog programa praćenja sudskih postupaka.

Uz čvrsto uvjerenje da je ostvarenje slobode i neovisnosti pravosuđa prvi preduvjet za uspostavljanje vladavine prava, u predmetima koji su praćeni strogo je primjenjeno tzv. pravilo nemiješanja kojim se posmatračima sudskih postupaka zabranjuje da na bilo koji način učestvuju u postupku ili da daju komentare o predmetima. Posmatrači sudskih postupaka prate predmete od vremena potvrđivanja optužnice do vremena izricanja krivičnopravne sankcije tako što prisustvuju ročištima i vrše uvid u sudske spise koji su pohranjeni u pisarnici suda. Poslije svakog ročišta posmatrači sudskih postupaka unose podatke o ročištu u namjenski izrađenu bazu podataka koja omogućava daljnju analizu i pregled koje vrše pravni savjetnici. Također, ova baza podataka omogućava analizu čitavog niza uporednih statističkih podataka pomoću koje se mogu ocijeniti nastanak odnosno postojanje određenih praktičnih obrazaca i pojava u primjeni zakona o krivičnom postupku.

A. Broj praćenih ročišta u vezi sa sporazumom o priznanju krivice

OSCE je u periodu od januara 2004. godine do augusta 2005. godine pratio ukupno 3.045 ročišta u 1.660 predmeta na 51 sudu na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Od navedenog ukupnog broja ročišta, njih 305 se odnosilo na ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice. Sudovi na kojima su vršena praćenja sudskih postupaka uključuju: Sud BiH, sve kantonalne, odnosno okružne sudove i 30 općinskih, odnosno osnovnih sudova. Slijedeća tabela pokazuje ukupan broj praćenih ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice u navedenim sudovima. Ovdje treba primijetiti da se na svakom ročištu može razmatrati više sporazuma o priznanju krivice ako se predmet odnosi na više osumnjičenih, odnosno optuženih osoba. Pored toga, bitni podaci u vezi sa sporazumom o priznanju krivice mogu biti prikupljeni u toku ročišta za izjašnjenje o krivici, ročišta za glavni pretres i na drugi način, tako da ovaj izvještaj obuhvata zapažanja koja imaju čak i veći kvantitativni značaj nego što se to može vidjeti iz slijedeće tabele.

Sud	Broj praćenih ročišta u vezi sa sporazumom o priznanju krivice	Sud	Broj praćenih ročišta u vezi sa sporazumom o priznanju krivice
Osnovni sud Trebinje	55	Općinski sud Široki Brijeg	5
Osnovni sud Banja Luka	32	Općinski sud Bihać	5
Osnovni sud Prijedor	31	Okružni sud Istočno Sarajevo	4
Osnovni sud Brčko	17	Općinski sud Goražde	4
Općinski sud Mostar	12	Općinski sud Konjic	4
Kantonalni sud Sarajevo	11	Kantonalni sud Široki Brijeg	4
Općinski sud Tuzla	11	Općinski sud Orašje	3
Osnovni sud Doboј	10	Odjeljenje Osnovnog suda Sokolac u Istočnom Sarajevo	3
Kantonalni sud Bihać	8	Osnovni sud Vlasenica	3
Osnovni sud Sokolac	8	Okružni sud Bijeljina	3
Osnovni sud Zvornik	8	Općinski sud Bugojno	2
Općinski sud Sarajevo	7	Kantonalni sud Livno	2
Okružni sud Banja Luka	7	Općinski sud Livno	2
Općinski sud Čapljina	7	Kantonalni sud Mostar	2
Osnovni sud Bijeljina	6	Osnovni sud Srebrenica	2
Kantonalni sud Novi Travnik	6	Općinski sud Travnik	1
Sud Bosne i Hercegovine	6	Kantonalni sud Tuzla	1
Kantonalni sud Zenica	6	Osnovni sud Novi Grad	1
Općinski sud Zenica	5	Osnovni sud Foča	1
		Ukupni broj:	305

B. Drugi izvori informacija

Pored korištenja metoda praćenja ročišta, OSCE je, također, prikupljao podatke u vezi s praksom koja se primjenjuje u predmetima sporazuma o priznanju krivice i iz drugih izvora, kao što su podaci dostavljeni od strane Lokalnih grupa za primjenu ZKP-a ("Lokalne grupe") i Centara za edukaciju sudija i tužitelja. U sastav Lokalnih grupa ulaze sudije, tužitelji i branitelji, a rade u vidu regionalnih radionica čiji rad i organizaciju pomaže OSCE, na kojima se iznose i razmatraju sporna i praktična pitanja u vezi s primjenom odredaba ZKP-ova. Zapažanja i zaključci s ovih radionica su uneseni u ovaj izvještaj. Centri za edukaciju sudija i tužitelja su osnovani u skladu sa zakonom kako bi se omogućilo provođenje kontinuirane pravne edukacije imenovanih sudija i tužitelja, kao i početnih seminara za novoimenovane sudije i tužitelje. OSCE prisustvuje seminarima koje organiziraju Centri za edukaciju sudija i tužitelja, gdje se iznose i analiziraju različite praktične poteškoće koji se javljaju u primjeni ZKP-ova. Često se može zapaziti da učesnici i predavači na ovim seminarima vode korisne dijaloge o pozitivnim iskustvima iz prakse.

U ovom izvještaju se, također, navode i razmatraju međunarodni principi iz oblasti zaštite ljudskih prava, posebno iz Konvencije. Prakse pojedinih pravosuđa izvan Bosne i Hercegovine mogu biti navedene, što nije izvršeno u namjeri da se inozemne prakse smatraju mjerodavnim. Na kraju, imajući na umu princip da su zakoni jedinstven produkt određenog društva i da odražavaju karakteristike društva u kome su usvojeni, domaće pravosuđe ima odgovornost za razvijanje vlastitih praksi i koncepata u primjeni instituta pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice. Mora biti osigurano da su te prakse i koncepti u saglasnosti s osnovnim postulatima prava na pravično suđenje na koje se Bosna i Hercegovina obavezala. Ovaj izvještaj nastoji pružiti praktičarima podatke i smjernice potrebne za provođenje naznačenog procesa razvoja, u kome neophodnu polaznu tačku predstavlja primjena osnovnih principa iz oblasti zaštite ljudskih prava.

C. Član 231. Zakona o krivičnom postupku BiH

Iz razloga jednostavnosti upotrebe, ovaj izvještaj će se isključivo pozivati na Zakon o krivičnom postupku i Krivični zakon BiH. Oba entiteta i Distrikt Brčko imaju posebne zakone o krivičnom postupku i krivične zakone, s određenim značajnim razlikama u propisanim zakonskim rješenjima koje će biti navedene. Odredbe člana 231. ZKP-a BiH² koje reguliraju institut pregovaranja o priznanju krivice su citirane na ovome mjestu, jer će se ovaj izvještaj u svojim navodima pozivati na iste:

- (1) Osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branitelj mogu pregovarati s tužiteljem o uvjetima priznavanja krivice za djelo za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti.
- (2) Prilikom pregovaranja s osumnjičenim, odnosno optuženim i braniteljem o priznanju krivice u skladu sa stavom 1. ovog člana, tužitelj može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog, odnosno optuženog.
- (3) Sporazum o priznanju krivice sačinjava se u pismenom obliku i sudija za prethodni postupak, sudija za prethodno saslušanje, sudija, odnosno vijeće može ga usvojiti ili odbaciti.
- (4) Prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, sud provjerava:
  - (a) da se do sporazuma o priznanju krivice došlo dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice u vezi s imovinskopравnim zahtjevom i troškovima krivičnog postupka,
  - (b) da postoji dovoljno dokaza o krivici osumnjičenog, odnosno optuženog,
  - (c) da osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da se sporazumom o priznanju krivice odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći.
- (5) Ako sud prihvati sporazum o priznanju krivice, izjava osumnjičenog, odnosno optuženog će se unijeti u zapisnik. Istovremeno će se odrediti datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije predviđene sporazumom iz stava 3. ovog člana, i to u roku od najkasnije tri dana.
- (6) Ako sud odbaci sporazum o priznanju krivice, o tome će obavijestiti stranke i branitelja i to konstatirati u zapisnik. Priznanje dato pred sudijom za prethodni postupak, sudijom za prethodno saslušanje, sudijom, odnosno vijećem ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.
- (7) O rezultatima pregovaranja o krivici sud će obavijestiti oštećenog.

² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 3/03, 32/03, 36/03, 63/04 i 13/05.

DIO 1

INSTITUT PREGOVARANJA O PRIZNANJU KRIVICE I NJEGOVA PRIMJENA U BOSNI I HERCEGOVINI

I. Šta je to pregovaranje o priznanju krivice?

Iako ne postoji samo jedna definicija, pregovaranje o priznanju krivice se uopćeno shvata kao proces pregovaranja između osumnjičenog, odnosno optuženog i tužitelja u kome osumnjičeni, odnosno optuženi priznaje da je počinio krivično djelo, a tužitelj, zauzvrat, pristaje na davanje pojedinih ustupaka. Nakon toga, sporazum se dostavlja sudu kako bi se na taj način izbjeglo provođenje suđenja. U okviru ovog općeg pojma postoje značajne pojedinačne različitosti ovog instituta od jednog do drugog krivičnog sistema, kao što mogu biti propisane razne vrste sporazuma o priznanju krivice, odnosno može biti propisan stadij postupka u kojem je dozvoljeno pregovaranje kao i učestvovanje oštećenog u ovom procesu. Međutim, zajednički princip koji je zastupljen u svim pojmovima je da se sporazum zaključuje između tužitelja i osumnjičenih, odnosno optuženih, pri čemu je svaka od strana spremna na davanje određenih ustupaka zauzvrat za primanje odgovarajućih koristi.

Objе strane u pregovoranju imaju korist jer se krivični predmet riješava na ekspeditivan i izvjestan način. Tužiteljstvo je saglasno da se izrekne blaža krivičnopravna sankcija (kada je to moguće, povući optužnicu ili ublažiti pravnu kvalifikaciju krivičnog djela) u zamjenu za neodržavanje glavnog pretresa, moguću uštedu vremena potrebnog za žalbeni postupak, kao i uštedu troškova suđenja. Također se ugroženi svjedoci mogu poštediti eventualnih traumatičnih iskustava prouzrokovanih mogućim svjedočenjem na glavnom pretresu. Tužitelji se, također, mogu dogovoriti sa osumnjičenim, odnosno optuženima o saradnji tako što će isti svjedočiti ili dati podatke o drugom krivičnom djelu ili drugim navodnim počiniteljima krivičnih djela, što se na drugi način ne bi moglo postići, prikupiti ili otkriti.

Osumnjičeni, odnosno optuženi se odriču mogućnosti da budu oslobođene od optužbi u zamjenu za izricanje blaže krivičnopravne sankcije nego što bi to bilo u slučaju da je njihova krivica dokazana na glavnom pretresu. Osumnjičeni, odnosno optuženi će, također, morati pristati da nemogućnost ulaganja žalbe na izrečenu krivičnopravnu sankciju. Osumnjičeni, odnosno optuženi mogu poboljšati svoju poziciju u procesu pregovaranja ako tužitelju ponude dodatne podatke o saučesnicima ili drugom krivičnom djelu. Obostrana korist se ogleda i u ostvarenju principa pravne izvjesnosti, koju osigurava sam proces pregovaranja o priznanju krivice.

Sporazum o priznanju krivice *ne predstavlja* sredstvo pomoću koga se država zastupljena od strane tužitelja pokorava osobi koja je odgovorna za izvršenje predmetnog krivičnog djela. Prije bi se moglo istaći da država njime ublažava krivičnopravnu sankciju u zamjenu za pokoravanje osumnjičenog, odnosno optuženog. Na kraju, obje strane trebaju primiti korist koja je proporcionalna ponuđenim ustupcima.

II. Primjena sporazuma o priznanju krivice u Bosni i Hercegovini

Pregovaranje o krivici, kao pravni institut, ima različite oblike, među kojima su najčešći oblici: (1) pregovaranje o pravnoj kvalifikaciji djela, koje obuhvata pregovaranje da se odustane od date pravne kvalifikacije ili blaža pravna kvalifikacija djela; (2) pregovaranje o krivičnopravnoj sankciji, koje obuhvata pregovaranje o vrsti i dužini krivičnopravne sankcije; i (3) pregovaranje o činjeničnom opisu krivičnog djela, koje obuhvata pregovaranje o činjenicama koje će biti predložene pred sudom. Ovaj institut, onako kako je propisan i razrađen u Bosni i Hercegovini, uopćeno se podvodi pod kategoriju pregovaranja o krivičnopravnoj sankciji i mnogi praktičari i pravni stručnjaci tvrde da pozitivne odredbe zakona o krivičnom postupku onemogućavaju postupke pregovaranja o pravnoj kvalifikaciji djela i pregovaranja o činjeničnom opisu krivičnog djela.

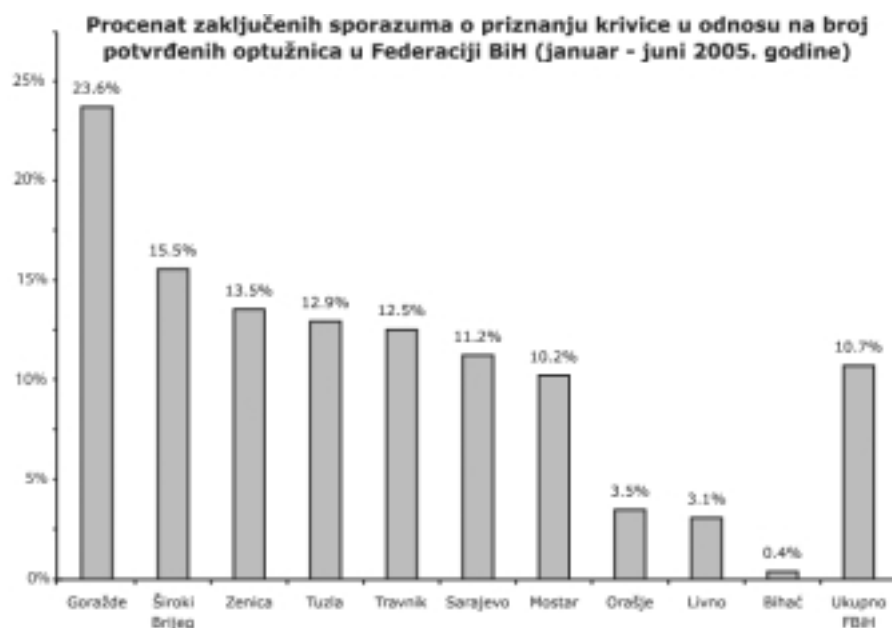
Praktičari za svoju tvrdnju da zakonom nije predviđeno pregovaranje o pravnoj kvalifikaciji djela uporište nalaze u samom tekstu člana 231. stav 1. i 2. ZKP-a BiH. U stavu 1. ovog člana se predviđa da osumnjičeni, odnosno optuženi, branitelj i tužitelj mogu pregovarati “*o uvjetima priznavanja krivice za djelo za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti.*”. U stavu 2. je predviđeno da tužitelj može predložiti izricanje kazne

ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora. Štaviše, princip legaliteta krivičnog gonjenja iz člana 17. ZKP-a BiH predviđa da je tužitelj obavezan da preduzme krivično gonjenje u svakom slučaju ako postoje osnovi sumnje da je počinjeno krivično djelo, osim ako zakonom nije eksplicitno propisano da tužitelj ima diskreciono pravo da odluči o preduzimanju krivičnog gonjenja, a to je samo u dvije izuzetne situacije.³ Komentari Zakona o krivičnom postupku BiH⁴, također, potvrđuju da predmet pregovaranja treba biti ograničen na vrstu i dužinu krivičnopravne sankcije. Praćenje sudskih postupaka pokazuje da se pregovaranje o pravnoj kvalifikaciji djela koristi samo u veoma ograničenom broju praćenih ročišta i to uglavnom na ročištima pred Sudom BiH u kojima učestvuju međunarodni tužitelji. Izgleda da velika većina praktičara zastupa stanovište da proces pregovaranja ne obuhvata pregovaranje o pravnoj kvalifikaciji krivičnog djela ili činjeničnom opisu krivičnog djela.

Sudije, nakon što prihvate sporazum, izriču krivičnopravnu sankciju koja je sadržana u sporazumu. Većina praktičara se, također, slaže u tome da nije moguće da sudije prihvate sporazum, a da izreknu drugačiju krivičnopravnu sankciju od one koja je dogovorena u sporazumu, za što uporište nalaze u tekstu odredbe stava 5. člana 231. koji glasi “...Istovremeno će se odrediti datum održavanja pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije predviđene sporazumom...” Osumnjičeni, odnosno optuženi se odriče prava da uloži žalbu na izrečenu krivičnopravnu sankciju. U Bosni i Hercegovini se može naći još jedna jedinstvena karakteristika sporazuma o priznanju krivice, a to je da se on može zaključivati, s izuzetkom u Republici Srpskoj, i u žalbenom postupku; dakle, glavni pretres može biti već održan, a da se krivični predmet okonča putem zaključenja sporazuma o priznanju krivice.

III. Učestalost primjene sporazuma o priznanju krivice

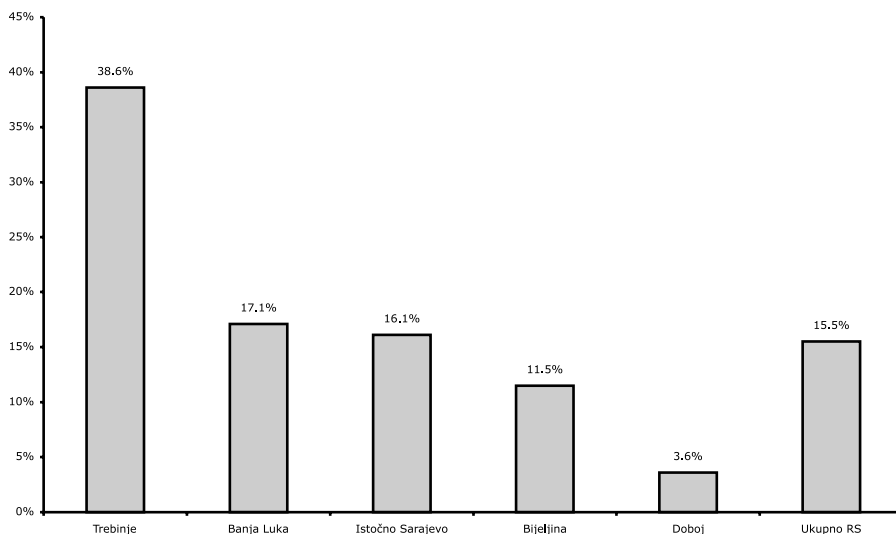
U početnom razmatranju same primjene sporazuma o priznanju krivice treba da se napomene da je uočeno postojanje značajnog odstupanja u primjeni, kao što to tabele u daljnjem tekstu izvještaja prikazuju. Statistički podaci u tabelama su zasnovani na podacima koje su prikupila odgovarajuća tužiteljstva iz Federacije BiH i okružna tužiteljstva Republike Srpske. Ovi statistički podaci su podijeljeni na način da odražavaju organizaciju tužiteljstava koja postoje na entitetskom nivou, a u okviru organizacije entitetskih tužiteljstva podjela podataka je zatim izvršena na način da prikazuje podatke za deset kantonalnih tužiteljstava u Federaciji BiH i pet okružnih tužiteljstava u Republici Srpskoj.

³ Jedini zakonom propisan izuzetak u odnosu na ovaj princip su odredbe o davanju imuniteta svjedocima u skladu sa članom 84. stavovi 3. i 4. ZKP-a BiH, kao i u postupku u predmetima prema maloljetnicima u skladu sa članom 352. ZKP-a BiH (princip oportuniteta).

⁴ Komentari ZKP-a BiH je 2005. godine štampalo Vijeće Evrope / Evropska komisija, a među autorima su bili i domaći pravni stručnjaci. Ova publikacija je prva obradila Zakon o krivičnom postupku i Krivični zakon na jedan sveobuhvatan način i ona služi kao osnovni dokument koji praktičari u svom radu koriste. I ovaj izvještaj će se u svojim navodima pozivati na ove komentare.

Procenat zaključenih sporazuma o priznanju krivice u odnosu na broj potvrđenih optužnica u Republici Srpskoj (januar - juni 2005. godine)

U Brčko Distriktu je procenat zaključenih sporazuma o priznanju krivice u odnosu na broj potvrđenih optužnica u periodu januar – sredina augusta 2005. godine iznosio oko 28 %.⁵ Čak i ako se u obzir uzmu okolnosti koje mogu utjecati na ove brojčane podatke, jasan zaključak koji proizilazi je da se pregovaranje o krivici u državi primjenjuje u različitim omjerima. Iako se ova razlika može objasniti postojanjem različitih faktora, jedan očit razlog jeste postojanje neproporcionalnog primjenjivanja postupka koji bi se mogao označiti kao postupak pratilac postupka pregovaranja o priznanju krivice, a to je postupak za izdavanje kaznenog naloga. Postupak za izdavanje kaznenog naloga omogućava tužiteljima da u optužnicama zatraže od suda izricanje konkretnih krivičnihopravnih sankcija ili mjera i može biti primjenjen samo u postupcima za krivična djela s propisanom kaznom zatvora do pet godina ili novčanom kaznom kao glavnom kaznom. Zahtjevi za izricanje krivičnihopravnih sankcija ili mjera su ograničeni na zahtjeve za izricanje novčanih kazni, uvjetnih osuda ili mjere sigurnosti oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom ili predmeta.⁶ I postupak izdavanja kaznenog naloga i pregovaranje o priznanju krivice praktičari zovu “skraćenim postupkom”. Izgleda da tužiteljstva koja daju prednost primjeni postupka za izdavanje kaznenog naloga manje primjenjuju postupak pregovaranja o priznanju krivice i obrnuto. Međutim, grafikon prikazuje da postoji značajan raspon između najviše i najniže tačke primjene, što proizvodi sumnju u pogledu pitanja da li postoji jednak tretman osumnjičenih, odnosno optuženih koji se nalaze u sličnim okolnostima.

IV. Zaključak

Može se s izvjesnošću zaključiti da je pravosuđe prihvatilo institut pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice i da je primjena ovog instituta potvrđena u raznim vrstama krivičnih predmeta. Međutim, praktična primjena instituta pregovaranja o priznanju krivice je različita ovisno o kojim se tužiteljstvima radi, čime se naglašava postojanje potrebe za usklađivanjem prakse u primjeni ovoga instituta.

Preporuke

- Postoji izražena potreba da pitanje ispravne primjene instituta pregovaranja o priznanju krivice i postupka za izdavanje kaznenog naloga dobije značajno mjesto u procesu edukacije sudija i tužitelja, što bi moglo obuhvatiti izdavanje priručnika s potrebnim smjernicama koje se odnose na ispravnu primjenu ova dva instituta.
- Potrebno je da tužitelji na nivou BiH, entiteta i Brčko Distrikta nastoje uskladiti svoju praksu putem unapređivanja zajedničke saradnje i izdavanjem zajedničkih uputstava koji bi sadržavali kriterije o tome u kojim predmetima, odnosno kada je potrebno primjenjivati kazneni nalog, a kada pregovaranje o krivici.

⁵ Vrijedi napomenuti da je ovaj procenat dostignut nakon skoro pet godina primjene ovog instituta u Distriktu Brčko, koji možda ukazuje na ustaljenost prakse.

⁶ Odredbe koje se odnose na izdavanje krivičnog naloga se nalaze u članovima 334.-339. ZKP-a BiH.

DIO 2

JEDNAKOST STRANA U MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA PROCESNIH SREDSTAVA I PRETPOSTAVKA NEVINOSTI

I. Uvod

Član 6. Konvencije garantira pravo na pravično suđenje i u parničnim i krivičnim postupcima. Odredbe člana 6. Konvencije se, u kontekstu krivičnih predmeta, uopćeno primjenjuje od trenutka podnošenja krivične optužbe protiv neke osobe. Evropski sud za ljudska prava u Strasburgu je dao autonomno i široko tumačenje termina “optužba”, koja se često definira kao, “*zvanično obavještenje koje pojedincu daje nadležni organ vlasti da postoje navodi da je on počinio krivično djelo...*”⁷ Dakle, u kontekstu domaćeg pravnog sistema, pravo iz člana 6. se primjenjuje od trenutka kada tužitelj obavještava osobu za koje krivično djelo se tereti, bez obzira da li je optužnica potvrđena ili ne. Ovaj dio će konkretno analizirati kako se u postojećoj praksi u kontekstu pregovaranja o krivici poštuju dvije osnovne ideje iz koncepta pravičnog suđenja — princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavka nevinosti, koje osumnjičeni, odnosno optuženi uživaju.

II. Jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava

U jednom od vodećih predmeta Evropskog suda za ljudska prava, a koji se odnosi na princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava u parničnom postupku, data je slijedeća definicija:

“...svakoj strani mora biti pružena realna mogućnost da iznese svoj predmet —uključujući i izvođenje dokaza — pod uvjetima koji je ne stavljaju u bitno nepovoljniji položaj u odnosu na suprotnu stranu”⁸

Proces pregovaranja o priznanju krivice podrazumijeva da dvije osobe pregovaraju o priznanju krivice i krivičnopravnoj sankciji, tužitelj koji raspolaže dokazima i optužbama i osumnjičeni, odnosno optuženi koji je spreman priznati izvršenje krivičnog djela u zamjenu za blažu krivičnopravnu sankciju i izvjesnost da neće prolaziti kroz suđenje. Strane imaju veoma različite pozicije u procesu pregovaranja, pri čemu uvjerljivo postoji očita prednost na strani tužitelja u odnosu na suprotnu stranu. Ipak, osumnjičeni, odnosno optuženi ima pravo na jednak tretman u odnosu na tužitelja. Iako se praksa Evropskog suda za ljudska prava u vezi s jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava prvenstveno koncentrira na pravo uvida i pregledanja dokaza suprotne strane, pravo pozivanja svojih svjedoka i pravo ispitivanja svjedoka, ipak u osnovi stoji jedan opći princip — sve strane moraju biti tretirane jednako. U kontekstu pregovaranja o priznanju krivice ovaj princip utječe na stepen do koga postoji jednakost pozicija u procesu pregovaranja između tužitelja i osumnjičenog ili optuženog. U praktičnom smislu, najbolji način da se izjednače pozicije strana jeste da osumnjičeni, odnosno optuženi ima pomoć branitelja u procesu pregovaranja. Nadalje, zaključivanje sporazuma o priznanju krivice odmah nakon potvrđivanja optužnice, a prije izjašnjenja o krivici, također pomaže u ostvarenju jednakosti pozicija obje strane u procesu pregovaranja.

A. Imenovanje branitelja

Namjera ovog dijela nije da pruži potpun pregled prava na branitelja, nego radije ima za cilj da razmotri pitanje prisustva branitelja u postupku pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, dok će se odredbe o pravu na branitelja razmatrati u kontekstu ove analize. Pravo svakoga da se sam brani ili uz pomoć branitelja je definirano u članu 7. ZKP-a BiH, “*osumnjičeni, odnosno optuženi ima pravo braniti se sam ili uz stručnu pomoć branitelja koga sam izabere.*” Također, treba primijetiti da član 231. stav 1. o pregovaranju o priznanju krivice sadrži jezičku formulaciju koja je po tumačenju jednog manjeg broja praktičara imala značenje da branitelj mora biti prisutan u toku pregovaranja o krivici, odnosno “*osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branitelj mogu pregovarati s tužiteljem...*” (riječ “i”

⁷ Predmet *Deweer protiv Belgije*, presuda od 27. februara 1980. godine, Serija A, br. 35, paragraf 46.

⁸ *Dombo Beheer B.V. protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1993. godine, Serija A, br. 27, paragraf 33.

ovdje je naglašena). Međutim, navodi Komentara ZKP-a BiH preciziraju da se odredbe o imenovanju branitelja primjenjuju u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice na isti način kao i u svim drugim postupcima, što znači da se odredbe članova 45. i 46. stav 1. ZKP-a BiH o imenovanju branitelja trebaju primjenjivati.⁹ Dok jezička formulacija odredbe člana 231. upućuje na to da je prisustvo branitelja u postupku pregovaranja o priznanju krivice obavezno, odredbe koje reguliraju pitanje imenovanja branitelja ne pružaju osnove za takvo tumačenje.

Posmatrači sudskih postupaka zabilježili su postojanje velikog broja predmeta u kojima je sporazum o priznanju krivice zaključen bez pomoći branitelja, što, s obzirom na specifične okolnosti svakog pojedinačnog predmeta, otvara pitanje pravičnosti procesa pregovaranja. Na 27% posmatranih ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice branitelj nije bio prisutan, dok je na 29% prisustvovao branitelj postavljen po službenoj dužnosti, a na 44% privatno angažirani branitelj je bio prisutan. Pitanje je da li je skoro 30% osumnjičenih, odnosno optuženih koji nisu imali pomoć branitelja bilo u mogućnosti da na stručan način pregovaraju o uvjetima priznavanja krivice.

Praćeni sudski postupci ukazuju na pojavu da sudije smatraju da branitelj nije neophodan u toku pregovaranja o priznanju krivice i ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice. Dok je primijećeno da je nedostatak prakse imenovanja branitelja preovladavajući u svim vrstama postupaka, kao što je to razmotreno u ranije objavljenom Izvještaju o primjeni ZKP-a na sudovima u BiH, ovakva praksa u postupku pregovaranja o priznavanju krivice izaziva naročitu pažnju, pogotovo zbog značaja prava kojih se osumnjičeni, odnosno optuženi odriče u ovom postupku. Na primjer:

Dana 6. septembra 2004. godine, na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice na Osnovnom sudu Prijedor, optuženi je izjavio da želi uzeti branitelja, ali da svojim sredstvima ne može snositi troškove odbrane. Sudija ga je poučio da sud nije obavezan postaviti branitelja i da se u njegovom predmetu ne primjenjuju odredbe o obaveznoj odbrani. Sudija ga nije poučio o mogućnosti postavljanja branitelja zbog slabog imovnog stanja. U daljnjem toku postupka sudija je postavio pitanje optuženom da li je dobrovoljno potpisao sporazum i da li je svjestan svih zakonskih posljedica koje nastaju potpisivanjem sporazuma o priznanju krivice. Optuženi je odgovorio da je krivicu priznao pod pritiskom i da je morao potpisati sporazum. Sudija je upitao optuženog da pojasni tu svoju izjavu i optuženi je ponovio prethodno datu izjavu. Tužitelj je objasnio sudiji da je sudija za prethodno saslušanje imao poteškoće da dobije izjašnjenje optuženog o krivici (optuženi se tada konačno izjasnio krivim). Sudija je nastavio s postupkom i istoga dana je presuda objavljena.¹⁰

Ovaj predmet pokazuje da se dovoljna pažnja ne posvećuje poučavanju osumnjičenih, odnosno optuženih o njihovom pravu na branitelja, posebno pravu na postavljanje branitelja zbog slabog imovnog stanja. Zbog potencijalne složenosti procesa pregovaranja, tužitelji trebaju biti rigorozni u poučavanju osumnjičenih, odnosno optuženih o njihovom pravu na postavljanje branitelja u “interesu pravde”, i o postupku na koji osumnjičeni, odnosno optuženi mogu ostvariti to svoje pravo prije započinjanja postupka pregovaranja o priznanju krivice. Sudije moraju, također, poučiti osumnjičene, odnosno optužene o njihovom pravu na branitelja, te osigurati da branitelj po službenoj dužnosti bude postavljen ako “interesi pravde to zahtijevaju”. Princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava treba imati odlučujuću težinu prilikom odlučivanja u korist postavljanja branitelja po službenoj dužnosti, ukoliko postoje naznake da osumnjičeni, odnosno optuženi treba imati branitelja koji bi mu pomogao da razumije i učestvuje u procesu pregovaranja o priznanju krivice.

Primjetno je shvatanje pojedinih sudija i tužitelja da je branitelj nepotreban, jer se nema dojam da osumnjičeni, odnosno optuženi trpe štetu uzrokovanu nedostatkom stručne pomoći. U nekoliko predmeta je bilo primjetno da je tužitelj pokušavao štititi interese osumnjičenog, odnosno optuženog koji nije imao branitelja. Međutim, adversarni (akuzatorni) krivičnopravni sistem zahtijeva usvajanje drugačijeg pristupa. Sudije se ne bi trebale

⁹ Član 45. stav 1: Osumnjičeni mora imati branitelja već prilikom prvog ispitivanja ako je nijem ili gluh ili ako je osumnjičen za krivično djelo za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora; član 45. stav 2: mora imati branitelja odmah nakon što mu je određen pritvor, za vrijeme dok pritvor traje; član 45. stav 3: za krivično djelo za koje se može izreći deset godina zatvora ili teža kazna, optuženi mora imati branitelja u vrijeme dostavljanja optužnice; član 45. stav 5: zbog složenosti predmeta ili mentalnog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog u interesu pravde; član 46. stav 1: za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna ili kada to zahtijevaju interesi pravičnosti bez obzira na propisanu kaznu, osumnjičenom, odnosno optuženom će se, na njegov zahtjev, postaviti branitelj.

¹⁰ Ono što dodatno izaziva zabrinutost u vezi s ovim primjerom je to što slijedi da optuženi nije razumio proces pregovaranja, kao i to što je naveo da je sporazum o priznanju krivice potpisao pod pritiskom, dok sudija nije uspio razjasniti date izjave na odgovarajući način. Pitanje uloge suda u utvrđivanju da li je do sporazuma došlo dobrovoljno i svjesno bit će predmet obrade u dijelu 3.

pouzdavati u tužiteljovu “pomoć” osumnjičenima, odnosno optuženima koji nemaju branitelja, nego trebaju postupati tako da štite prava osumnjičenih, odnosno optuženih osiguravajući da osumnjičeni, odnosno optuženi razumiju svoje pravo na branitelja kao i da u slučaju potrebe vrše postavljanje branitelja.

B. Jednakost pozicija tužitelja i osumnjičenog u procesu pregovaranja

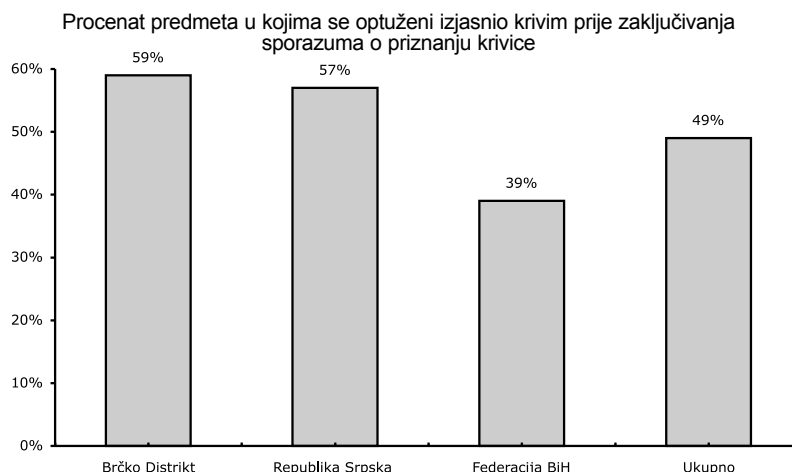
U približno 5% praćenih predmeta, sporazum o priznanju krivice je zaključen prije potvrđivanja optužnice. Odredbe člana 231. ZKP-a BiH ne sadržavaju formulaciju koja bi ukazivala da bi ova praksa trebala biti zabranjena. Tužitelji u Mostaru, Prijedoru, Zenici, Banjoj Luci, Čapljini i Tuzli su u određenom broju predmeta potpisali sporazum o priznanju krivice u ovom stadiju postupka i podnijeli ga sudu zajedno s optužnicom. Iako tačke optužnice još nisu bile formalnopravno potvrđene od strane suda, navodi protiv osumnjičenog sadržani u naredbi o sprovođenju istrage predstavljali su osnovu za pregovaranje.

Jasno je da je osumnjičeni u potencijalno nepovoljnijoj poziciji u pregovaranju u odnosu na tužitelje ukoliko se pregovara prije potvrđivanja optužnice, prvenstveno zbog toga što nisu upoznati s dokazima kojima raspolaže tužiteljstvo. Jednakost pozicija strana u procesu pregovaranja u ovom stadiju je veoma diskutabilna. Moguće je da nije pribavljeno dovoljno dokaza u vrijeme kada se pregovaranje vrši ili je u toku njihovo prikupljanje. U jednom o praćenih predmeta, osumnjičeni koji nije imao branitelja je potpisao sporazum o priznanju krivice 71 dan prije nego je optužnica bila potvrđena. Ustvari, među 17 osumnjičenih koji su potpisali sporazum o priznanju krivice prije potvrđivanja optužnice približno njih polovina nije imala branitelja.

Treba naglasiti da je osumnjičeni upravo samo to — osumnjičeni. Sudija još uvijek nije utvrdio da “osnovana sumnja” protiv osumnjičenog postoji u dovoljnoj mjeri kako bi se optužnica mogla potvrditi. Postojeća pravna neizvjesnost u pogledu sudbine navoda optužbi u ovom stadiju treba upozoriti osumnjičenog da ne pregovara i ne potpisuje sporazum o priznanju krivice prije potvrđivanja optužnice. Ako osumnjičeni želi pregovarati u uvjetima priznanja krivice, treba potražiti savjet stručnog branitelja koji će mu pomoći u procesu pregovaranja i pregledanja pribavljenih dokaza, u obimu predviđenim zakonom. Iako to zakon ne predviđa, u interesu osiguranja pravičnog postupka i prava punog uvida, tužitelji trebaju omogućiti uvid osumnjičenom u sve spise i dokaze protiv njega ukoliko osumnjičeni izrazi želju da potpiše sporazum prije potvrđivanja optužnice. U slučaju da optužnica nije potvrđena, a sporazum o priznanju krivice je već potpisan, sporazum o priznanju krivice bi prestao važiti, a izjašnjenje o krivici ne proizvodi nikakve posljedice u daljnjem postupku. Međutim, iz perspektive osumnjičenog, isti će rijetko imati interesa zaključiti sporazum o priznanju krivice prije potvrđivanja optužnice, iako bi proces pregovaranja mogao započeti u ovom stadiju.

C. Pozicije strana u procesu pregovaranja nakon održanog ročišta za izjašnjenje o krivici

U skladu s podacima prikupljenim putem posmatranja 77% datih izjava, pregovaranje i zaključenje sporazuma o priznanju krivice najčešće slijedi nakon održanog ročišta za izjašnjenje o krivici, odnosno prije glavnog pretresa. Logično je da pregovaranje o priznanju krivice treba uslijediti nakon izjašnjenja optuženog “da nije kriv”. Međutim, u toku praćenja sudskih postupka je primijećena zabrinjavajuća praksa da se optuženi prvo izjasni krivim, a zatim slijedi pregovaranje s tužiteljem o sporazumu o priznanju krivice.

Kao što je primijećeno u ranije objavljenom Izvještaju o primjeni ZKP na sudovima u BiH, ova praksa otvara pitanje o čemu zaista optuženi pregovaraju, jer je sasvim jasno da se u znatnoj mjeri slabi pozicija optuženih u procesu pregovaranja. Treba primijetiti da od ukupno 49% predmeta u kojima su se optuženi izjasnili krivim prije potpisivanja sporazuma, 52% optuženih nisu imali branitelja. Prema općeprihvaćenom stavu svih strana u postupku, čak i samog branitelja, proizilazi da prethodno navedena praksa ne proizvodi negativne posljedice. Na primjer, na jednom od posmatranih ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice, tužitelj je javno izjavio pred sudom da je razlog pregovaranja s optuženim bio što se isti izjasnio krivim.

U nekim dijelovima države su zabilježeni ohrabrujući primjeri koji pokazuju da postoji odstupanje od navedene prakse. Na primjer, u toku praćenja sudskih postupaka se pokazalo da na Općinskom i Kantonalnom sudu Bihać ni jedan sporazum o priznanju krivice nije razmatran nakon što se optuženi izjasnio krivim. Tužiteljstva čija nadležnost odgovara nadležnostima Općinskog suda Orašje i Općinskog suda Zenica odlučila su da se pregovaranje o priznanju krivice ne započinju u predmetima kada se optuženi već izjasnio krivim, što vjerovatno stoji u vezi s usmeno izdatim uputstvima Glavnog tužitelja Tužiteljstva Federacije BiH. U jednom predmetu pred Općinskim sudom Orašje je primijećeno da je tužitelj, prije ulaska u sudnicu gdje se održavalo ročište za izjašnjenje o krivici, obavijestio branitelja da je dobio uputstva da ne započinje pregovaranje o priznanju krivice nakon što se optuženi izjasni krivim. Uprkos tome što ovakvi primjeri zaslužuju pohvalu, potrebno je podsticati zauzimanje sistematičnijih i transparentnijih stavova u vezi s praksom tužiteljstava po ovom pitanju. U tom smislu, glavni odnosno javni tužitelji na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta trebaju zajedničke stavove pravno formalizirati i sačiniti potrebne pismene akte – uputstva, koji bi bili dostavljeni svim nadležnim tužiteljstvima kao i kolegama u advokatskim komorama. Svakako da se odstupanje od zauzetih stavova može opravdati postojanjem izuzetnih okolnosti, međutim, jednakost pozicija dviju strana u procesu pregovaranja uopćeno zahtijeva da se optuženi ne odriču svog glavnog pregovaračkog aduta.

III. Pretpostavka nevinosti

Član 6. stav 2. Konvencije propisuje da *“svako ko je optužen za izvršenje krivičnog djela se smatra nevinim dok se ne dokaže njegova krivica u skladu sa zakonom.”* Slično tome, član 3. ZKP-a BiH propisuje da *“svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivica.”* Pretpostavka nevinosti ne dozvoljava pravosuđu da daju izjave ili vrše bilo kakve radnje koje bi mogle ukazivati na to da oni vjeruju da je osoba u pitanju kriva za izvršenje krivičnog djela. U toku praćenja sudskih postupaka je dokumentirana zabrinjavajuća pojava gdje sudije krše pretpostavku nevinosti u vezi s razmatranjem sporazuma o priznanju krivice. Dva predmeta koja potvrđuju navedenu pojavu su navedena u tekstu koji slijedi:

Na ročištu pred Općinskim sudom Tuzla, koje je održano dana 5. augusta 2004. godine, sudija je prvo pitao optuženog koji nije imao branitelja, a koji se već izjasnio krivim, da li je već pregovarao s tužiteljem o sporazumu o priznanju krivice. Sudija je zatim shvatio da je prisustvovao vršenju uviđaja na mjestu izvršenja krivičnog djela (očito u svojstvu istražnog sudije), što je tužitelj i potvrdio. Sudija je obavijestio optuženog da ne može voditi ovo ročište osim ako optuženi ne zaključi sporazum o priznanju krivice s tužiteljem, što ga on savjetuje da uradi. Napravljena je pauza dok tužitelj i optuženi nisu zaključili sporazum. U nastavku postupka tužitelj je izdiktirao sporazum o priznanju krivice sudiji u zapisnik, jer sporazum u pismenom obliku nije bio sačinjen.¹¹

Na ročištu održanom dana 28. septembra 2004. godine pred Osnovnim sudom Prijedor, sudija je postavio pitanje optuženom, koji se na prethodnom ročištu izjasnio da se ne osjeća krivim, da li želi promijeniti izjašnjenje i zaključiti sporazum o priznanju krivice s tužiteljem (kao što je to suoptuženi u istom predmetu učinio). Optuženi je pristao na ponudu sudije i ročište je odgođeno.

Navedeni predmeti ukazuju na zabrinjavajuću pojavu gdje sudije predlažu optuženima da pregovaraju o krivici. Iako ovi prijedlozi mogu biti dobronamjerni, oni proizvode sumnju da li je sudija ispoštovao pretpostavku nevinosti koja mora biti garantirana svakom osumnjičenom, odnosno optuženom.

¹¹ U ovom primjeru se otvaraju i druga pitanja, kao što je pitanje ispravnosti tako brzo okončanog procesa pregovaranja bez prisustva branitelja i što sporazum nije predočen u pismenom obliku propisanoj zakonom. Pitanje je da li je osumnjičeni, odnosno optuženi u potpunosti razumio sporazum o priznanju krivice; slična pitanja će biti šire obrađena u dijelu 3.

Sama razmjena informacija u vezi s mogućnošću započinjanja pregovaranja o priznanju krivice može biti izvršena na način koji osigurava poštivanje pretpostavke nevinosti:

Sudija je dana 14. jula 2005. godine, na otvaranju ročišta pred Kantonalnim sudom Bihać, poučio optuženog o svim mogućim posljedicama negativnog ili pozitivnog izjašnjenja o krivici, kao što ga je poučio i o mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivice s tužiteljem.

Ovaj primjer pokazuje da nepristrasno poučavanje optuženog da ima mogućnost pregovarati o priznanju krivice u isto vrijeme kada ga poučava o pravima prije izjašnjenja o krivici, osigurava poštivanje pretpostavke nevinosti. Uloga sudije je da obavijesti osumnjičenog, odnosno optuženog o njegovim pravima u odgovarajuće vrijeme, a ne da ga ohrabruje ili obeshrabruje da započinje pregovaranje.

IV. Zaključak

Sudije i tužitelji trebaju nastojati osigurati pravo na pravično suđenje u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice i razmatranja sporazuma. U toku praćenja sudskih postupaka primijećena je zabrinjavajuća pojava da se osumnjičeni, odnosno optuženi ne poučavaju o pravu na branitelja na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i da se, uprkos postojanju očite potrebe, ne vrši postavljanje branitelja. Ovom praksom se ozbiljno dovodi u pitanje jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava u kontekstu ovih pregovora i postavlja se pitanje da li osumnjičeni, odnosno optuženi imaju realnu mogućnost da iznesu svoju odbranu. Sudije moraju biti posebno oprezne kada razmatraju sporazum o priznanju krivice ukoliko osumnjičeni, odnosno optuženi nema branitelja i biti spremni postaviti branitelja po službenoj dužnosti ako se utvrdi postojanje potrebe. Potpisivanje sporazuma o priznanju krivice prije potvrđivanja optužnice nosi mnoge rizike za osumnjičenog i takvu praksu je potrebno izbjegavati. Također, ne bi trebalo pribjegavati praksi pregovaranja o sporazumu o priznanju krivice nakon što se optuženi već izjasnio krivim. Sudije moraju iskazati opreznost kako ne bi došlo do povrede pretpostavke nevinosti njihovim predlaganjem da se pregovaranje o priznanju krivice treba započeti. Iako se često naziva "skraćeni postupkom", u ovom postupku ne smije doći do uskraćivanja osnovnih prava na pravično suđenje, posebno prava u vezi sa poštivanjem jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavke nevinosti.

Preporuke

- Potrebno je da tužitelji uvijek detaljno pojasne sadržaj odredbi o postavljanju branitelja prije započinjanja pregovaranja.
- Potrebno je da sudije pouče osumnjičene, odnosno optužene o njihovom pravu na branitelja i da osiguraju da branitelj bude postavljen kada to zahtijevaju interesi pravde da bi se osigurala jednakost strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava u kontekstu sporazuma o priznanju krivice.
- Potrebno je da tužitelji budu oprezni kada je u pitanju pregovaranje s osumnjičenim prije potvrđivanja optužnice, posebno s osumnjičenim koji nemaju branitelje. Da bi se osigurao najveći stepen poštivanja prava osumnjičenog, tužitelji trebaju zauzeti zajednički stav da se sporazumi o priznanju krivice ne zaključuju prije potvrđivanja optužnice. Ako osumnjičeni insistira na zaključivanju sporazuma o priznanju krivice, bit će potrebno da se osumnjičenom dostave svi pribavljeni dokazi protiv njega da bi se ispoštovao princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava.
- Potrebno je da tužitelji Tužiteljstva BiH, tužitelji u entitetima i Brčko Distriktu izdaju interna uputstva koja će odražavati zajedničke stavove tužiteljstava po kojima se pregovaranje o priznanju krivice neće započinjati nakon što se optuženi već izjasnio krivim. O izdatim uputstvima treba obavijestiti branitelje.
- Potrebno je da sudije nastoje osigurati poštivanje pretpostavke nevinosti tako što će poučiti optužene o mogućnosti pregovaranja o priznanju krivice prije nego se izjasne krivim ili poreknu krivicu. Nikada ne smije izgledati da sudije ohrabruju ili obeshrabruju pregovaranje o priznanju krivice.
- Proces edukacije sudija i tužitelja, odnosno izrada standardiziranog nastavnog materijala na temu pregovaranja o priznanju krivice¹² treba sadržavati i upućivati na principe prava na pravično suđenje koji se moraju garantirati u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice, kao što su pravo na branitelja, princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava i pretpostavka nevinosti.

¹² U vrijeme kada je ovaj izvještaj pisan, Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće je, u suradnji s Centrima za edukaciju sudija i tužitelja Federacije BiH i Republike Srpske, pristupilo izradi standardiziranih modula o nizu različitih tema iz oblasti krivičnog postupka. Jedan od modula obrađuje postupak pregovaranja o priznanju krivice.

DIO 3

RAZMATRANJE SPORAZUMA O PRIZNANJU KRIVICE

I. Uvod

Uloga sudija u vezi sa sporazumom o priznanju krivice počinje se ostvarivati od momenata kada se pismeni sporazum o priznanju krivice podnese sudu, na osnovu koga sud zakazuje ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivice. Ovaj dio izvještaja će se baviti pitanjem ko vrši razmatranje sporazuma o priznanju krivice, kao i pitanjem na koji način se sporazum o priznanju krivice razmatra. Pojavio se zabrinjavajući broj različitih praksi u pogledu pitanja da li je sudija pojedinac ili vijeće nadležno da razmatra sporazum o priznanju krivice, na koji način se razmatraju propisani uvjeti, kao i pitanje može li se odbaciti sporazum zbog neodgovarajuće sankcije.

II. Nadležnost sudije pojedinca u odnosu na vijeće

Član 6. stav 1. Konvencije propisuje da svako ima pravo na pravično i javno saslušanje pred neovisnim i nepristrasnim sudom uspostavljenim u skladu sa zakonom. Praksa Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa standardom “*sud uspostavljen u skladu sa zakonom*” ukazuje na zamisao po kojoj bi trebalo osigurati da organizacija pravosuđa određene države ne smije biti zasnovan na odlukama, odnosno diskrecionim pravima izvršnih organa, nego na osnovu zakona usvojenih u parlamentima.¹³ Osnovi organizacije i funkcioniranja sudova moraju biti propisani zakonom, s tim što je sudovima države, posebno sudovima više instance uglavnom ostavljeno da tumače i utječu na ispravnu primjenu zakona.¹⁴ U kontekstu sporazuma o priznanju krivice, sudstvo trenutno ima podijeljena mišljenja po pitanju ko može razmatrati sporazum o priznanju krivice.

U smislu uvodnih napomena, domaći pravni okvir je propisan u članu 231. stav 3. ZKP-a BiH koji navodi da “*za krivična djela koja su u nadležnosti Suda samo taj sud može izreći krivičnopravnu sankciju u postupku koji je pokrenut i proveden po ovom zakonu...*”. Član 24. stav 2. ZKP-a BiH koji regulira sastav suda propisuje da “*za krivična djela s propisanom kaznom zatvora do pet godina ili novčanom kaznom kao glavnom kaznom sudi sudija pojedinac*”. Različita tumačenja ovih odredbi, posebno ove posljednje, dovodi do pojedinačnih i različitih praksi u cijeloj državi u vezi s pitanjem da li sudije za prethodno saslušanje mogu razmatrati sporazum o priznanju krivice i izricati krivičnopravne sankcije za krivična djela koja spadaju u funkcionalnu nadležnost vijeća.

Jedan dio praktičara smatra da sudija za prethodno saslušanje može razmatrati sporazum o priznanju krivice i izricati krivičnopravnu sankciju bez obzira što krivično djelo spada u funkcionalnu nadležnost vijeća. Jedan od najizrazitijih primjera navedenog je kada sudija za prethodno saslušanje razmatra sporazum o priznanju krivice u predmetu koji se vodi za krivično djelo zločini protiv čovječnosti (za koje je djelo propisana kao najmanja mjera kazna zatvora od deset godina), a također isti sudija objavljuje presudu. Zagovornici ovakvo rješenje obrazlažu, između ostalog, time da se ispravna primjena sporazuma o priznanju krivice mora tumačiti u svjetlu jednog od osnovnih ciljeva ovog instituta — da osigura efikasnost postupka i zbog toga jedan sudija treba da vodi postupak u vezi sa sporazumom o priznanju krivice od početka do kraja. Štaviše, postojanje malog broja sudija na većini sudova u Bosni i Hercegovini u praktičnom smislu otežava formiranje vijeća za razmatranje sporazuma o krivici. Međutim, ovaj pristup može dovesti do postavljanja opravdanog pitanja da li je sudija pojedinac nadležan, u skladu s pozitivnim propisima, da vodi ročište i izriče krivičnopravnu sankciju. Izgleda da takav praktični izazov nije postavljen pred sudovima više instance.

Drugi dio praktičara smatra da sudija za prethodno saslušanje može razmatrati sporazum o priznanju krivice, tj. prihvatiti ga, ali je samo vijeće nadležno da izrekne krivičnopravnu sankciju. Ovaj pristup predstavlja pokušaj da se ispune uvjeti iz citiranih članova 2. stav 3. i 24. stav 2. ZKP-a BiH, odnosno da se osigura da krivičnopravnu sankciju izrekne sud odgovarajuće nadležnosti za to krivično djelo.

¹³ *Zand protiv Austrije*, aplikacija br. 7360/76, Izvještaj komisije, 12. oktobar 1978., Odluke i izvještaji 15.

¹⁴ *Bulut protiv Austrije*, presuda od 22. februara 1996, Izvještaji 1996-II, Vol. 5, stav 29.

Međutim, ovaj pristup je posebno nelogičan i može predstavljati opterećenje jer je, u suštini, odluka o prihvatanju sporazuma o priznanju krivice već donesena. Svrha upućivanja predmeta sudskom vijeću da izrekne krivičnopravnu sankciju je pod znakom pitanja i može, također, dovesti u pitanje neovisnost vijeća, s obzirom da vijeće u suštini samo formalno potvrđuje odluku o prihvatanju sporazuma koja je donesena od strane sudije za prethodno saslušanje.

Treći pristup zastupljen među praktičarima, koji je rjeđi, osigurava nadležnost sudije pojedinca i vijeća tako što zahtijeva da sudsko vijeće razmatra sporazum kada je krivično djelo u njegovoj nadležnosti. Ovo znači da, ako je sporazum o priznanju krivice podnesen sudiji za prethodno saslušanje zajedno sa optužnicom, sudija treba razmatrati optužnicu na uobičajeni način a zatim odlučiti da li treba razmatrati sporazum o priznanju krivice ovisno da li je krivično djelo u nadležnosti sudije pojedinca ili sudskog vijeća. Ako je u pitanju ovo posljednje, sudija treba prosljediti predmet vijeću na razmatranje i izricanje krivičnopravne sankciju.

Slijedeći mehanizam koji bi trebao osigurati očuvanje funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca i vijeća tako da se iste bez potrebe ne opterećuju ili da se ne odugovlači postupak pregovaranja o priznanju krivice odnosi se na izmjene i dopune zakona u smislu reduciranja broja krivičnih djela koja će biti u nadležnosti vijeća. U ovom pravcu, OSCE je podnio prijedlog Timu za ocjenu primjene krivičnih zakona za izmjenu i dopunu člana 24. stav 2. ZKP-a BiH, koji predviđa da je sudija pojedinac nadležan da razmatra predmete u vezi sa krivičnim djelima za koje je propisana kazna zatvora do *deset godina*. Predloženo rješenje se trenutno primjenjuje u Brčko Distriktu, gdje se isto pokazalo efikasnim.¹⁵ Ukoliko bi se član 24. stav 2. izmijenio i dopunio, vijeća bi jedino imalo nadležnost da razmatraju predmete najtežih krivičnih djela, kao što su kvalificirani oblici krivičnih djela ubistva ili silovanja, genocida i tome slično. U kontekstu sporazuma o priznanju krivice, ova bi izmjena dalje podržala logiku iz prikazanog trećeg pristupa tako što bi omogućila da sudije pojedinci razmatraju sporazume i izriču krivičnopravne sankcije u većini sporazuma o priznanju krivice. Vijeća bi jedino razmatrala sporazume o priznanju krivice koji se odnose na najteža krivična djela odnosno na osjetljiva krivična djela, kao što su krivična djela iz grupe krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, gdje vijeće sastavljeno od trojice profesionalnih sudija pouzdano može garantirati primjenu najvećeg stepena sudske nepristranosti.

III. Bitni elementi koji se razmatraju u sporazumu o priznanju krivice

A. Međunarodni i domaći pravni okvir

Pravo na pravično suđenje, koje je garantirano članom 6. Konvencije, u potpunosti sadrži pravo na efikasno učestvovanje u postupku. U kontekstu sporazuma o priznanju krivice, ovo znači da osumnjičeni odnosno optuženi mora razumijeti prirodu sporazuma, kojih prava se odriče, obaveza koje će možda morati ispuniti u skladu sa sporazumom i moguće olakšavajuće posljedice koje će proizići iz zaključenja sporazuma o priznanju krivice. Sudije snose veliku odgovornost da osiguraju da ne dođe do povrede principa pravičnosti u postupku kada se predmet rješava putem sporazuma o priznanju krivice.

Član 231. stav 4. ZKP-a BiH određuje bitne elemente koje sudije obavezno uzimaju u obzir pri razmatranju sporazuma o priznanju krivice, a to su: da je sporazum zaključen dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem; da je osumnjičeni, odnosno optuženi obaviješten o mogućim posljedicama uključujući posljedice u vezi s imovinskopравnim zahtjevom i troškovima krivičnog postupka; da ima dovoljno dokaza koji dokazuju da je osumnjičeni odnosno optuženi kriv; i da osumnjičeni, odnosno optuženi razumije da se odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu protiv odluke o krivičnopravnoj sankciji. Postojanje bitnih elemenata se jedino mogu odrediti putem uspostavljanja dijaloga između sudija i optuženih koji omogućava da sudija temeljitije ispita sve navedene elemente. Praćenje sudskih postupaka ukazuje na to da ovi elementi često nisu u potpunosti utvrđeni.

---

¹⁵ Tim za ocjenu primjene krivičnih zakona čini grupa praktičara koje je imenovalo Ministarstvo pravde BiH kao centralno tijelo odgovorno za ocjenu i davanje preporuka u vezi s realizacijom reforme krivičnog zakonodavstva.

B. Član 231. stav 4. tačke a) i c): Dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem svih mogućih posljedica

Praćenje sudskih postupaka ukazuje na izuzetno raznoliku praksu u vezi s načinom utvrđivanja elemenata predviđenih članom 231. stav 4. tačke a) i c) ZKP-a BiH, odnosno, da li je optuženi sporazum zaključio dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem mogućih posljedica. Vrste postavljenih pitanja i pouka datih optuženima variraju od veoma detaljnih do vrlo oskudnih ili do potpunog nedostatka istih.

1. Opsežni dijalog

Posmatrači sudskih postupaka su primijetili da se, u ograničenom broju predmeta, sudije upuštaju u opsežne dijaloge s optuženima uz postavljanje dugog niza pitanja koja prate potrebna objašnjenja i odgovori na njih pokazuju da optuženi u potpunosti razumiju prirodu sporazuma o priznanju krivice i posljedice. Ovi nizovi pitanja, na primjer, obuhvataju pitanja u vezi s psihičkim stanjem dotične osobe u vrijeme zaključivanja sporazuma, da li je osoba bila pod utjecajem narkotika ili alkohola u to vrijeme, da li je bila odmorna u vrijeme potpisivanja sporazuma, da li se dotična osoba konsultirala s braniteljem prije potpisivanja sporazuma, da li želi da se u ovom trenutku konsultira s braniteljem, da li je bila pod nekom vrstom pritiska da potpiše sporazum o priznanju krivice i tako dalje. Neke sudije Kantonalnog suda Sarajevo postavljaju više od 20 konkretnih pitanja kako bi utvrdile da li optuženi razumije elemente iz člana 231. stav 4. tačke a) i c) ZKP-a BiH. Na primjer:

Dana 8. oktobra 2004. godine, na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice pred Kantonalnim sudom Sarajevo, optuženi, nakon detaljnog ispitivanja, zbunjeno odgovara na pitanje da li priznaje da je počinio krivično djelo opisano u optužnici. Vijeće se povuklo da razmotri sporazum. Nakon nastavka ročišta branitelj po službenoj dužnosti je instistirao da je jedini problem što je optuženi inače zbunjen i nepismen, a da je sporazum jasan. Vijeće odlučuje da odbaci sporazum, uz objašnjenje da optuženi nije priznao izvršenje krivičnog djela opisano u optužnici.

Navedeni pozitivni primjer oslikava praksu koja je ispravna i usklađena s pravom na pravično suđenje. Nakon tako detaljnih pitanja, sudija je u stanju da utvrdi s velikom sigurnošću da je optuženi razumio posljedice koje proizilaze iz sudskog postupka s kojim se optuženi suočava. Praksa čitanja sporazuma o priznanju krivice naglas, pored detaljnog ispitivanja, također je zabilježena kao pozitivna koja ne ostavlja sumnje da li je optuženi upoznat s elementima. Na žalost, navedeni detaljni načini ispitivanja je rijetko viđena pojava u praksi.

2. Prosječan dijalog

Najtipičnija zabilježena praksa u vezi s dijalogom spada u prosječnu kategoriju, kada se optuženom postavljaju najbitnija pitanja, ali na prilično mehanički i užurban način. Pri tome je manje izvjesno da je optuženi zaključio sporazum dobrovoljno i da u potpunosti razumije njegove posljedice. Na primjer:

Dana 31. augusta 2005. godine na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice pred Općinskim sudom Bihać, sudija je postavio pitanje optuženom da li je dobrovoljno i svjesno zaključio sporazum. Optuženi je odgovorio potvrdno. Sudija je postavio pitanje da li optuženi razumije da se odriče prava na suđenje, da bi se moglo desiti da mora nadoknaditi troškove postupka i da ne može podnijeti žalbu protiv izrečene krivičnopravne sankcije. Optuženi je odgovorio potvrdno na sva postavljena pitanja.

Ovdje se sudija nije upuštao u dijalog s optuženim niti je uspostavio komunikaciju s optuženim u dovoljnoj mjeri koja bi osigurala optuženikovo potpuno razumijevanje postupka i njegovih posljedica. Primjetno je da u navedenom nizu postavljenih pitanja nije bilo pitanja u vezi s psihičkim stanjem optuženog u vrijeme zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, da li je na bilo koji način na njega vršen pritisak da potpiše sporazum, da li je pročitao sporazum prije potpisivanja i tako dalje. U konkretnom primjeru, izvršeno ispitivanje nužno ne mora dovesti do utvrđivanja svih propisanih elemenata. Može izgledati da je navedeni način ispitivanja u skladu s odredbama člana 231. stav 4. tačke a) i c) ZKP-a BiH, ali se javljaju ozbiljne sumnje da li je optuženi istinski razumio sporazum o priznanju krivice i njegove posljedice.

Posmatrači sudskih postupaka su zapazili pojavu da ispitivanja i date pouke od strane suda postaju nepotpunije kada optuženi ima branitelja.

3. Kratki dijalog ili nedostatak dijaloga

U izvjesnom broju praćenih predmeta ispitivanje optuženog je bilo ili nepotpuno ili je jasno pokazivalo da optuženi nije razumio posljedice sporazuma o priznanju krivice. Na primjer:

Dana 23. februara 2005. godine na ročištu pred Osnovnim sudom Trebinje sudija je postavio pitanje optuženom da li je zaključio sporazum o priznanju krivice dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem svih mogućih posljedica. Optuženi je odgovorio da je sporazum postignut dobrovoljno, ali je on mislio da zaključenje sporazuma predstavlja garanciju da će se pojaviti pred sudom. Sudija nije postavljao pitanja kako bi razjasnio ovaj odgovor. Optuženi je upitan da li mu je branitelj potreban. Optuženi je dao odričan odgovor. Sudija je prihvatio sporazum i isti dan izrekao krivičnopravnu sankciju.

Dana 11. aprila 2005. godine na ročištu pred Osnovnim sudom Sokolac sudija nije postavio pitanje optuženom da li je sporazum zaključen dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem, ali je u zapisnik uneseno da je optuženi na ova pitanja odgovorio potvrdno. Sporazum je prihvaćen i krivičnopravna sankcija je izrečena istoga dana. Ročište za razmatranje i izricanje krivičnopravne sankcije su trajali dvadeset minuta, a optuženi nije imao branitelja i nije izgovorio ni jedne jedine riječi u toku postupka.

Ovi primjeri ukazuju na zabrinjavajuću praksu u kojoj je ispitivanje imalo očite nedostatke ili su odgovori ukazivali na to da optuženi možda nije u potpunosti razumio postupak koji se vodi i posljedice sporazuma o priznanju krivice.

C. Postojanje dovoljno dokaza

Postupak pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice nosi rizik da optuženi, iako je nevin, iz raznih razloga, može biti naveden da se izjasni krivim. Provjeravanje predočenih dokaza od strane sudije treba osigurati da se navedeno neće desiti. Članom 231. stav 4. tačke a) i c) ZKP-a BiH je propisano da mora postojati "dovoljno dokaza" koji dokazuju krivicu optuženog. Sličan standard se, također, nalazi u članu 230. ZKP-a BiH, koji regulira razmatranje priznanja krivice. Tumačenje pravnog standarda "dovoljno dokaza" je izloženo značajnim varijacijama. U rezultanti, praćenje sudskih postupak ukazuju na zauzimanje različitih pristupa ovisno od sudije do sudije. Standard "dovoljno dokaza" u najmanjoj mjeri podrazumijeva da sudija provjeri pribavljene dokaze i ocijeni da postoji dovoljno dokaza. Da bi se očuvao princip jednakosti strana u mogućnosti korištenja procesnih sredstava, sudije moraju osigurati da optuženi budu upoznati s dokazima.

Praksa koja je ocjenjena efikasnom zahtijeva da sudije zatraže od tužitelja iznošenje svih dokaza, da provjeravaju iznesene dokaze i ocijenjuju dokumentaciju nakon iznošenja, zatim da utvrde da li je optuženi upoznat s dokazima i da li ima primjedbi na iznesene dokaze. U drugim slučajevima tužitelji podnose dokaze sudijama koji provjeravaju i ocjenjuju dokaze na javnom ročištu i kratko obrazlažu svaki dokaz.

Pojedine prakse koje proizvode najveću zabrinutost odnose se na slučajeve kada se dokazi uopće ne provjeravaju prije prihvatanja sporazuma, ili ne postoje naznake da su dokazi provjereni na ročištu ili kada se samo pročitaju dokazi navedeni u optužnici ili kada se ne razjasni da li je optuženi upoznat s dokazima. Slijedeći navod predstavlja zabrinjavajući primjer:

Dana 2. februara 2005. godine na ročištu pred Osnovnim sudom Brčko Distrikta sudija je pitao optuženog da li je upoznat s dokazima koje je prikupio tužitelj. Optuženi je rekao da nije upoznat s dokazima i da nema branitelja. Tužitelj je insistirao da je optuženi upoznat s dokazima na osnovu činjenice da su pribavljeni dokazi slični dokazima koji su postojali u drugim sličnim krivičnim postupcima koji su se vodili protiv optuženog, koji je bio prisutan prilikom iznošenja ovih dokaza. Sudija je pitao optuženog da da izjavu u pogledu dokaza. Optuženi je izjavio da priznaje sve što je navedeno u optužnici. Optuženom nije data prilika da izvrši uvid u dokaze na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice. Krivičnopravna sankcija je izrečena istoga dana.

Malo je vjerovatno da sudija može utvrditi da je sporazum o priznanju krivice zaključen svjesno kada je izvjesno da optuženi nije upoznat s pribavljenim dokazima. Dok tužitelji trebaju dozvoliti vršenje uvida u sve pribavljene dokaze tokom pregovaranja, sudije na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice trebaju osigurati da optuženi bude upoznat s dokazima.

Moglo bi se smatrati nemarnošću ukoliko se ne obradi pitanje da li dokazi koji potkrepljuju zaključivanje sporazuma o priznanju krivice moraju biti pribavljeni na zakonit način. Kao opći princip, član 10. ZKP-a BiH propisuje da je zabranjeno iznuđivati izjave, kao što je i zabranjeno da bilo koja odluka suda bude zasnovana na dokazima pribavljeni kršenjem ljudskih prava ili na dokazima pribavljeni bitnim povredama zakona o krivičnom postupku. Shodno tome, presuda koja se donosi nakon prihvatanja sporazuma o priznanju krivice, također, ne smije biti zasnovana na nezakonito pribavljenim dokazima.

Iz svih navedenih razloga neophodno je pristupiti izmjeni i dopuni zakona kako bi se osiguralo da sudije provjere i ocijene sve pribavljene dokaze te osigurati da je tužitelj pribavio dovoljno zakonito pribavljenih dokaza o krivici optuženog. Jednakost optuženog i tužitelja u mogućnosti korištenja procesnih sredstava zahtijeva da se omogući uvid u pribavljene dokaze, što je u ovom stadiju odgovornost sudije na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice.

IV. Diskreciono pravo sudije

Sudije su razvile različitu praksu u vezi s pitanjem da li mogu odbaciti sporazum o priznanju krivice na osnovu drugih razloga od onih predviđenim članom 231. stav 4 ZKP-a BiH, na primjer iz razloga što sudija nije zadovoljan predloženom krivičnopravnom sankcijom jer smatra da ista ne odgovara izvršenom krivičnom djelu. Iako određeni broj sudija smatra da mogu odbaciti sporazum ako krivičnopravna sankcija ne odgovara krivičnom djelu, drugi tvrde da se ne mogu uplitati u krivičnopravnu sankciju dogovorenu između tužitelja i optuženog, i ukoliko su druge pozitivne odredbe člana 231. ispunjene, oni su obavezni prihvatiti sporazum. Moglo bi se s određenim uvjerenjem tvrditi da posljednje navedeno tumačenje nije u skladu sa pojmom neovisnosti sudstva.

Diskreciono pravo sudije podrazumijeva da sudije mogu odbaciti sporazum o priznanju krivice iz bilo kog osnovanog razloga, uključujući i razlog ako smatraju da je krivičnopravna sankcija ne odgovara krivičnom djelu i počinitelju istog, ili nije u skladu s pozitivnim odredbama krivičnog zakona. Ovo je posebno važno u svjetlu odredaba o pregovaranja o priznanju krivice koje propisuju da sudija optuženom izriče krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom o priznanju krivice — nema mogućnosti da, pri izricanju krivičnopravne sankcije, odmjeri drugačiju od one sadržane u sporazumu. Konačno, potrebno je primijetiti da sporazum o priznanju krivice može sadržavati konkretnu vrstu i visinu krivičnopravne sankcije ili dogovoreni raspon. S pravom se može istaći da korištenje raspona krivičnopravne sankcije povećava stepen diskrecionog prava sudije da optuženom izrekne krivičnopravnu sankciju na najprikladniji način u skladu sa svrhom kažnjavanja. U praksi se mogućnost predlaganja raspona krivičnopravnih sankcija rijetko primjenjuje u sporazumima o priznanju krivice.

Potrebno je izvršiti izmjenu i dopunu zakona kako bi se osiguralo da jedan od elemenata pri razmatranju sporazuma o krivici bude i činjenica da li je krivičnopravna sankcija u skladu s pozitivnim odredbama krivičnog zakona, uključujući i odredbe koje reguliraju svrhu kažnjavanja. Takva izmjena i dopuna zakona bi dodatno naglasila potrebu za aktivnim preispitivanjem i kontrolom sporazuma o priznanju krivice od strane sudija.

V. Zaključak

Pojedinačno, i sudija, i branitelj i tužitelj imaju posebne uloge u nastojanju da se osigura poštivanje principa pravičnosti u postupku pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice od mogućih povreda. Branitelj treba stručno i savjesno obavijestiti svog klijenta o posljedicama sporazuma o priznanju krivice prije samog procesa pregovaranja, kao i u toku istoga. Tužitelj, također, treba stručno i savjesno pregovarati s osumnjičenim, odnosno optuženim i braniteljem. Što se tiče uloge sudije, praćenje sudskih postupaka je zabilježilo nedosljedno i često nepotpuno utvrđivanje bitnih elemenata potrebnih za prihvatanje sporazuma o priznanju krivice. U krajnjoj liniji, dužnost sudija je da osiguraju da optuženi razumiju sva svoja prava i posljedice koje proistječu iz sporazuma o priznanju krivice. Sudija, također, treba igrati ulogu konačnog arbitra u ocjeni da li postoji dovoljno dokaza da se utvrdi krivica optuženog i da dogovorena krivičnopravna sankcija odgovara izvršenom krivičnom djelu.

Preporuke

- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je uskladiti različite praksi u smislu da li sudija pojedinac može razmatrati sporazum o priznanju krivice i izricati krivičnopravnu sankciju za krivično djelo u nadležnosti vijeća. Dalje, potrebno je putem usvajanja izmjena i dopuna zakona reducirati broj krivičnih djela koja će biti u nadležnosti vijeća.
- Potrebno je da Centri za edukaciju sudija i tužitelja ili Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće izrade standardiziranih priručnika sa pitanjima koja će se postavljati optuženima prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice.
- Potrebno je u procesu edukacije sudija i tužitelja naglasiti različite odgovornosti sudija i tužitelja u pogledu optuženih i njihovog pravo da u potpunosti razumiju postupak pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice i njegove posljedice.
- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je pojasniti da utvrđivanje postojanja dovoljno dokaza zahtijeva da sudije provjere i ocijene sve pribavljene dokaze. Sudije trebaju po službenoj dužnosti osigurati da dokazi koji potkrepljuju zaključenje sporazuma o priznanju krivice budu zakonito pribavljeni.
- Putem usvajanja izmjena i dopuna zakona potrebno je pojasniti da sudije moraju odbaciti sporazum o priznanju krivice koji je zasnovan na neodgovarajućoj krivičnopravnoj sankciji, tj. sankciji koja nije u skladu s pozitivnim odredbama krivičnog zakona, uključujući i svrhu kažnjavanja.

DIO 4

KLAUZULE O SARADNJI U SPORAZUMIMA O PRIZNANJU KRIVICE

I. Uvod

Sporazum o priznanju krivice koji sadržava element saradnje s tužiteljem od strane osumnjičenog, odnosno optuženog je često primjenjivan institut u adversarnom (akuzatornom) krivičnopravnom sistemu, sa svrhom prikupljanja veće količine podataka o drugim osumnjičenim, i osiguravanje potencijalnog svjedočenja protiv saučesnika i drugih koji su učestvovali u izvršenju krivičnog djela. Iako zakoni o krivičnom postupku ne reguliraju vrste sporazuma o priznanju krivice, suština njihove ugovorne prirode upućuje na to da se o priznanju i o krivičnopravnoj sankciji može pregovarati pod određenim, posebnim uvjetima, uključujući saradnju od strane osumnjičenog, odnosno optuženog. Doista, praćenje sudskih postupaka otkriva niz predmeta gdje tužitelji primjenjuju klauzule o saradnji, posebno u predmetima praćenim u 2005. godini. Ispravno je konstatirati da je primjena klauzula o saradnji u Bosni i Hercegovini u porastu uporedo s boljim poznavanjem tužitelja s mogućnostima i potencijalnim prednostima koje ove klauzule imaju. Primjena klauzula o saradnji je naročito važna u teškim krivičnim djelima kao što su ratni zločini, trgovina ljudima ili organizirani kriminal. U ovom dijelu želi se skrenuti pažnja na dva sporna pitanja koja su primijećena kod primjene klauzula o saradnji: česta netransparentnost klauzula o saradnji i nedostatak mehanizama sadržanih u klauzulama o saradnji ili uopćenije u sporazumima o priznanju krivice kojim bi se osiguralo izvršenje istih.

II. Klauzule o saradnji u teškim krivičnim djelima

Moguće vrijednosti zaključenja sporazuma o priznanju krivice u naročito užasavajućim i teškim krivičnim djelima su kontroverzne i predmet su brojnih rasprava. Zagovornici primjene sporazuma o priznanju krivice u ovim slučajevima navode da sporazumi daju mogućnost tužiteljima da vode istrage protiv drugih počinitelja krivičnih djela koji su umiješani u izvršenja istih ili sličnih krivičnih djela i da daju mogućnost da ugroženi svjedoci ne moraju svjedočiti. Do danas su se sporazumi o priznanju krivice primjenjivali u četiri predmeta ratnih zločina u Bosni i Hercegovini. Od ova četiri predmeta, barem koliko se vidi iz podataka dostupnih iz sporazuma o priznanju krivice u pismenom obliku, zapisnika s razmatranja sporazuma o priznanju krivice i presuda u pismenom obliku, samo se u jednom sporazumu o priznanju krivice zahtijevao određeni stepen saradnje od strane optuženog. Sporazumi o priznanju krivice su se, također, primjenjivali u predmetima krivičnih djela trgovine ljudima, iako i tu ima malo dokaza koji ukazuju da je dogovorena saradnja između tužitelja i osumnjičenog, odnosno, optuženog u vezi s drugim krivičnim predmetima zaista i ostvarena. Obje ove vrste krivičnih djela su pogodne za primjenu klauzula o saradnji pošto počinitelj skoro nikada ne djeluje izolirano. Nažalost,

čini se da su tužitelji propustili priliku prikupiti više podataka i pokrenuti više krivičnih gonjenja. Neki komentatori procesa pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice pred Haškim tribunalom (MKSJ) primijetili su da sporazumi o priznanju mogu imati efekat snježne lavine, tako da svaki sporazum o priznanju krivice sa jednim od osumnjičenih, odnosno optuženih utječe na pribavljanje više dokaza protiv drugih osumnjičenih, odnosno optuženih, i navodi ih da također pristupe sporazumima. Ovo se još nije pokazalo u postupcima u predmetima ratnih zločina i drugim predmetima teških krivičnih djela koji se vode pred sudovima u Bosni i Hercegovini. Potrebno je da tužitelji zahtijevaju da priznanje o saučesništvu u izvršenju najtežih krivičnih djela bude popraćeno prikladnim oblicima saradnje u zamjenu za izricanje blaže krivičnopravne sankcije.

III. Transparentnost klauzula o saradnji i zaštita osumnjičenog, odnosno optuženog

Praćenje sudskih postupaka pokazuje da se veći broj sporazuma predočava sudu samo u usmenom obliku u toku postupka, a nikada na ispravan način, u pismenom obliku. Kada se razmatranje klauzula o saradnji ili odvojenim sporazumima o saradnji ne provodi pred sudom, sudije nikada ne utvrde da li su osumnjičeni, odnosno optuženi u potpunosti razumjeli svoje obaveze u vezi s klauzulama o saradnji, i u skladu s tim nikada ne utvrde da li su osumnjičeni, odnosno optuženi „dobrovoljno i svjesno“ zaključili sporazum, kao što je to predviđeno članom 231. ZKP BiH. Ova uočena praksa izaziva naročitu zabrinutost.

Čini se da je stav jednog dijela sudija da su klauzule o saradnji pitanje za tužitelje – da je njihovo samo postojanje i bilo kakve potencijalne teškoće u izvršenju – isključiva odgovornost tužitelja. Drugi dio sudija izražavaju stav da moraju biti upoznati s elementima saradnje prilikom odlučivanja da li da prihvate ili odbiju sporazum. Zajednička karakteristika oba stanovišta jeste da previđaju osnovnu potrebu da sudije ustanove da su osumnjičeni, odnosno optuženi svjesni svih posljedica sporazuma o priznanju krivice, uključujući i zahtjeve za svjedočenjem ili davanjem podataka tužitelju. Jedan od opravdanih razloga za uskraćivanje uvida u sporazume o saradnji je da se zaštiti sigurnost osumnjičenog, odnosno optuženog kao saradnika. Razmatranja sporazuma o priznanju krivice, međutim, ne moraju biti otvorena za javnost – tužitelj ili osumnjičeni, odnosno optuženi mogu zahtijevati da javnost za vrijeme održavanja ročišta bude isključena, kako bi se razmotrio naročito „osjetljivi“ sporazum o priznanju krivice, ili onaj dio ročišta koji se odnosi na klauzule o saradnji.

Ne smije se, međutim, izgubiti iz vida da osumnjičeni, odnosno optuženi kao saradnici mogu sebe dovesti u rizični položaj. U skorašnjoj Preporuci o zaštiti svjedoka i saradnika u ostvarivanju pravde Komisije ministara Vijeća Evrope države članice se ohrabruju da osmisle mjere za zaštitu svjedoka i saradnika pravde.¹⁶ Preporuke još jednom potvrđuju da bi se osumnjičenim, odnosno optuženim kao saradnicima trebala pružiti adekvatna podrška da bi se osiguralo njihovo svjedočenje i lična sigurnost. Tužitelji bi uvijek trebali razmotriti dostupnost mjera za zaštitu svjedoka kao što je predviđeno Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom ili ugroženih svjedoka, prilikom osiguravanja saradnje od strane osumnjičenih, odnosno optuženih, posebno u osjetljivim krivičnim predmetima.

IV. Izvršenje klauzule o saradnji

Krivičnopravni sistemi koji primjenjuju sporazume o saradnji generalno imaju mogućnost produženja vremenskog okvira između održavanja ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i ročišta za izricanje krivičnopravne sankcije. Također, u navedenim sistemima se u velikoj mjeri primjenjuju oblici sporazuma o priznavanju krivice, gdje sud ima diskreciono pravo u pogledu izricanja konačne krivičnopravne sankcije. Ovo nije slučaj u pozitivnom zakonodavstvu BiH. Jednom kada sudija razmotri sporazum o priznanju krivice, zakon predviđa da se krivičnopravna sankcija mora izreći u roku od tri dana (mora se naznačiti da prijevod na engleski jezik nije dovoljno jasan u ovome i samo upućuje da sud mora *zakazati* ročište za izricanje krivičnopravne sankcije u roku od tri dana). Štaviše, ako sudija prihvati sporazum, preovladava tumačenje zakona da dogovorena krivičnopravna sankcija mora biti izrečena od strane sudije. Sljedstveno tome, nije ostavljeno dovoljno prostora između vremena prihvatanja sporazuma i izricanja krivičnopravne sankcije za sudiju da presudi na drugačiji način, čak i ako izađe na vidjelo da nije došlo do dogovorene saradnje. Sadašnje formulacije zakonskih odredaba ostavljaju pravosuđu malo prostora za manevriranje u svrhu osiguravanja izvršenja klauzula o saradnji.

¹⁶ Preporuke (2005) 9E usvojene 20.4.2005.godine. Saradnik u ostvarivanju pravde smatra se svaka osoba koja je suočena s krivičnim gonjenjem, ili je već osuđena, ali pristaje na saradnju s ovlaštenim organima krivičnog gonjenja.

Nedostatak mehanizma kojim bi se osiguralo izvršenje klauzula o saradnji predstavlja realni i praktični problem za tužitelje. Jedan broj tužitelja usvojio je praksu da kada zaključe sporazum o priznanju krivice s osumnjičenim, odnosno optuženim, isti ili ne podnose sudu, ili ga podnose, ali sa zahtijevom da sud zakaže ročište na kasniji datum (odnosno da zakaže ročište nakon što su klauzule o saradnji izvršene):

Optuženi, koji je imao branitelja, potpisao je dana 02.08.2004. godine sporazum o priznanju krivice s tužiteljem kojim se predviđa blaža krivičnopravna sankcija (uvjetna osuda na kaznu zatvora od 3 godine s vremenom provjeravanja od 4 godine), u zamjenu za svjedočenje protiv druge dvojice saučesnika. Sporazum o priznanju krivice je sadržavao klauzulu da ukoliko optuženi da lažni iskaz ili prekrši ijednu odredbu sporazuma, isti neće biti validan i imat će za posljedicu otvaranje glavnog pretresa i eventualno podizanje optužnice protiv optuženog radi izvršenja krivičnih djela davanja lažnog iskaza i ometanje rada pravosuđa. Po tužiteljevom zahtijevu, sud je razdvojio postupak za optuženog koji je sklopio sporazum o priznanju krivice, koji je dao svoj iskaz kao svjedok tužiteljstva na glavnom pretresu protiv svojih ranijih saučesnika. Nakon svjedočenja optuženog sud je dana 07.09.2004. godine održao ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i prihvatio sporazum.

Ova praksa može otvoriti nekoliko spornih pitanja. U pogledu spornih pitanja najvažnije je da se može desiti da, ukoliko sudija nije prihvatio sporazum o priznavanju krivice, isti veoma jednostavno može biti odbačen. U suštini, sporazum o priznavanju krivice nema pravnu snagu niti obavezujuće dejstvo za bilo koju stranu sve dok nije prihvaćen od strane sudije. Sudija može lako odbaciti sporazum, uprkos činjenici da je osumnjičeni, odnosno optuženi već dostavio tražene podatke ili je svjedočio. Da bi preduprijedili mogućnost da osumnjičeni, odnosno optuženi bilo šta pogrešno razumiju, tužitelji su obavezni u potpunosti obavijestiti osumnjičenog, odnosno optuženog o činjenici da sporazum o priznanju krivice ne mora biti prihvaćen od strane sudije. Potreba za braniteljem postaje još očiglednija kada se pregovara o klauzulama o saradnji u smislu sporazuma o priznanju krivice. Povrh toga, praksa vremenskog odgađanja razmatranja sporazuma o priznanju krivice je jedino izvodljiva kada se namjeravana saradnja treba dogoditi u kratkom vremenskom periodu. U suprotnom saradnja ne bi bila dosljedna pravu na suđenje u razumnom roku, jer bi čekanje na izvršenje saradnje odgodilo okončanje predmeta.

Osumnjičeni, odnosno optuženi se također mogu naći u riskantnom položaju ako pristanu na saradnju, a tužitelj odluči da saradnja nije bila zadovoljavajuća i povuče sporazum prije ročišta o razmatranju istog. Moglo bi se istaći da bi dužnost tužitelja da sačuva integritet i profesionalizam trebala spriječiti bilo kakvu zloupotrebu sporazuma, odnosno mogućnost da tužitelj povuče sporazum iz nečasnih namjera. Legitimni spor između tužitelja i osumnjičenog, odnosno optuženog, međutim, može nastupiti po pitanju da li je osumnjičeni, odnosno optuženi u potpunosti ispoštovao uvjete sporazuma o priznanju krivice. Iako ni jedna od pomenutih situacija u dosadašnjem posmatranju nije uočena, obje predstavljaju moguće scenarije čijim iznošenjem se trebaju naglasiti potencijalni rizici koji su rezultat nedovoljno razvijenog instituta o zaključenju sporazuma o priznanju krivice. S druge strane, postoji realna mogućnost da osumnjičeni, odnosno optuženi ne izvrši klauzulu o saradnji nakon što je sporazum prihvaćen i presuda izrečena. Tužitelji ne mogu uložiti žalbu protiv presude po osnovi neizvršenja određene klauzule iz sporazuma o priznavanju krivice, niti može doći do ponavljanja krivičnog postupka po ovim osnovama. Izgleda da se jedino ograničeno rješenje u postojećoj praksi ogleda u mogućnosti ugrađivanja zaštitnih klauzula u sporazume o priznavanju krivice, iako postoji neizvjesnost u pogledu osiguranja izvršenja ovih zaštitnih klauzula:

Tužitelj i optuženi su dana 19.05.2005. godine zaključili sporazum o priznavanju krivice koji sadrži klauzulu o saradnji koja podrazumijeva svjedočenje u drugom krivičnom postupku, te zaštitnu klauzulu koja precizira da će tužitelj povući sporazum i nastaviti krivični postupak protiv optuženog ukoliko obaveze iz sporazuma ne budu ispunjene. Istog dana, pred Općinskim sudom u Čapljini, sudija je razmotrio sporazum, prihvatio ga i izrekao presudu.

Na koji način će tužitelj biti u mogućnosti da povuče sporazum i nastavi krivični postupak protiv optuženog kada se sporazum o priznanju krivice prihvati i presuda izrekne isti dan, ostaje nepoznanica, i u okviru sadašnjeg tumačenja pozitivnih zakonskih odredaba, malo vjerovatan. Jedno od mogućih rješenja u predmetima gdje je izrečena uvjetna osuda je da se propiše da neizvršenje sporazuma o priznanju krivice, odnosno klauzula o saradnji budu osnova za opozivanje uvjetne osude. Uvjetne osude se relativno često izriču za široki spektar krivičnih djela, o čemu se više govori u dijelu 6, i prema nalazima praćenja sudskih postupaka od strane OSCE-a, primjenjivane su u otprilike 30% slučajeva koji

su riješeni putem sporazuma o priznanju krivice. Član 400. ZKP BiH, koji uređuje postupak opozivanja uvjetnih osuda, u ovom bi smislu morao biti izmijenjen i dopunjen, čime bi mogao poslužiti kao korisno sredstvo za tužitelje da osiguravaju izvršenje klauzula o saradnji ili drugih odredbi sporazuma o priznanju krivice kao što su naknada štete oštećenim.

Na koncu, sporazum o priznanju krivice je ugovor i mehanizmi za osiguravanje izvršenja postaju naročito neophodni kada se radi o klauzulama o saradnji. Neki krivičnopravni sistemi koji primjenjuju klauzule o saradnji omogućavaju krivičnim sudovima da primjenjuju osnovne principe ugovornog (obligacionog) prava da bi osigurali izvršenje sporazuma o priznanju krivice. Tokom vremena, praktičari će trebati kreirati mehanizme za osiguravanje izvršenja klauzula o saradnji, koji osiguravaju jednakopravnost svih strana i koji su usklađeni s odredbama zakona o krivičnom postupku. Iako ovaj proces može potrajati i zahtijeva usvajanje izmjena i dopuna zakona i/ili usvajanje dodatnih smjernica za praksu, interes pravde postavlja zahtjev da, ako osumnjičenom, odnosno optuženom bude izrečena blaža krivičnopravna sankcija po osnovi saradnje s tužiteljem, sud mora imati mehanizme da osigura da osumnjičeni, odnosno optuženi izvrši svoj dio sporazuma.

V. Zaključak

Primjena klauzula o saradnji može biti korisno sredstvo za tužitelje koji prikupljaju podatke o drugim osumnjičenim i zahtijevaju svjedočenja protiv drugih osumnjičenih, odnosno optuženih, i protiv takozvanih „krupnih riba“. Naročito u predmetima teških krivičnih djela tužitelji bi trebali do krajnjih mjera primjenjivati klauzule o saradnji. Primjena ovih klauzula mora, također, biti u vezi s osiguranjem zaštite prava osumnjičenog, odnosno optuženog. Sudska obaveza da se utvrdi da li je osumnjičeni, odnosno optuženi zaključio sporazum svjesno i s razumijevanjem svih posljedica koje proizilaze iz istog znači da su klauzule o saradnji sastavni dio sporazuma o priznanju krivice i da podliježu sudskoj kontroli uz osiguranje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog, pred sudom. Navedeno predstavlja minimum zahtjeva za transparentnost postupka razmatranja sporazuma o priznanju krivice. Nadalje, pravosuđe treba biti svjesno da je potrebno osigurati da, kroz primjenu mjera za zaštitu svjedoka, sigurnost osumnjičenog, odnosno optuženog kao saradnika neće biti ugrožena.

Nedostatak mehanizma za osiguravanje izvršenja klauzula o saradnji dovelo je do razvijanja nedosljedne prakse i predstavlja realni problem za tužitelje i veliki stepen nesigurnosti za osumnjičene, odnosno optužene. Složenost sporazuma o priznanju krivice s ugrađenim klauzulama o saradnji naglašava potrebu postavljanja branitelja u takvim predmetima. Uvođenje elementarnog mehanizma za osiguravanje izvršenja klauzula o saradnji je hitno potrebno. Učestalijom primjenom klauzula o saradnji u složenim krivičnim predmetima i istragama povećava se potreba za razvijanjem naprednih mehanizama. Osiguravanje izvršenja klauzula o saradnji nije samo stvar tužitelja, već i sudije igraju ključnu ulogu u osiguravanju izvršenja onog dijela sporazuma koji se tiče osumnjičenih, odnosno optuženih. Potrebno je u kratkom vremenskom roku izvršiti procjenu pozitivnih zakonskih rješenja da bi se pristupilo razvijanju adekvatnog rješenja u vezi s osiguranjem izvršenja klauzula o saradnji.

Preporuke:

- Potrebno je da Centri za edukaciju sudija i tužitelja ili Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće u saradnji s tužiteljstvom izrade modele obrasca sporazuma o priznanju krivice koji bi pokazali kako da se efikasno ugrade klauzule o saradnji u sporazume o priznanju krivice.
- Interna uputstva tužiteljstava bi trebala propisati da se klauzule o saradnji uvijek podnose sudu u pismenom obliku.
- Potrebno je da se u procesu edukacije sudija i tužitelja naglasi odgovornost pravosuđa da osigura da osumnjičeni, odnosno optuženi svjesno zaključuje sporazum i klauzule o saradnji tako što će se svi uvjeti sporazuma o priznanju krivice provjeriti pred sudom.
- Potrebno je da tužitelji obavijeste osumnjičene, odnosno optužene, koji pristanu na saradnju, o postojanju mjera za zaštitu svjedoka. Također je potrebno da sudije prate tok postupka i uoče potrebu za primjenom takvih mjera. Kada su u pitanju sporazumi o priznanju krivice u koje su ugrađene klauzule o saradnji, prisustvo branitelja bi trebalo biti obavezno tokom cijelog trajanja pregovora i daljih stadija postupka.
- Usvajanjem izmjena i dopuna člana 400. ZKP BiH „Postupak opoziva uvjetne osude“ bi trebalo

u tekst odredbe unijeti da neizvršenje sporazuma o priznanju krivice predstavlja osnovu za pokretanje postupka opoziva uvjetne osude.

- Potrebno je da Tim za praćenje i ocjenu primjene krivičnih zakona iznova ocijeni pozitivne odredbe ZKP-a BiH u svjetlu potrebe da se ustanovi mehanizam kojim bi se osiguralo izvršenje klauzula o saradnji i predložiti adekvatno rješenje u obliku usvajanja potrebnih izmjena i dopuna zakona ili uputstava za praktičare.

DIO 5

POLOŽAJ I PRAVA OŠTEĆENE STRANE

I. Uvod

Međunarodni standardi za zaštitu ljudskih prava propisuju da oštećenima treba biti dostupan postupak za naknadu pretrpljene štete na način koji će biti efikasan i pravedan. Deklaracija Ujedinjenih naroda o Osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe moći („Osnovni principi”)¹⁷ i Preporuke (85) 11 o Položaju žrtve u okviru krivičnog zakona i zakona o krivičnom postupku Komisije ministara Vijeća Evrope¹⁸ su među najznačajnijim međunarodnim dokumentima koji propisuju da pristup pravdi od strane oštećenog u krivičnom postupku mora biti osiguran. Član 5. Osnovnih principa propisuje:

“Sudski i upravni mehanizmi moraju biti uspostavljeni i gdje je potrebno ojačani kako bi žrtve mogle dobiti naknadu kroz zvanične ili nezvanične postupke koji su ekspeditivni, pravični, ekonomični i dostupni. Žrtve moraju biti obaviještene o svojim pravima, odnosno moraju biti obaviještene da traženje naknade mogu ostvariti uz pomoć takvih mehanizama.”

Kao rezultat, pravosuđa širom svijeta se sve više fokusiraju na ulogu i prava žrtava u krivičnompravnom sistemu.¹⁹ Imajući na umu standarde sadržane u spomenutim dokumentima, ovaj dio će istražiti položaj oštećenog unutar instituta pregovaranja o priznanju krivice i mogućnosti da zahtijevaju i ostvare nadoknadu štete kad se krivični postupak okonča pomoću sporazuma o priznanju krivice.

II. Domaći pravni okvir

A. Opći pravni okvir za naknadu štete

Domaći pravni okvir predviđa da oštećeni može tražiti naknadu štete u krivičnim postupcima tako što će ispuniti zahtjev za odštetu u sklopu krivičnog postupka koji se u domaćem pravu naziva „Imovinskopravni zahtjev“. Poglavlje XVII ZKP-a BiH regulira imovinskopravne zahtjeve i predviđa da pravo na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku pripada osobi koja je ovlaštena da ostvaruje takav zahtjev u parničnom postupku. Član 193. poglavlja XVII propisuje:

“(1) Imovinskopravni zahtjev koji je nastao usljed počinjenja krivičnog djela raspraviti će se na prijedlog ovlaštene osobe u krivičnom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak.

“(2) Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla.

Imovinskopravni zahtjevi su nadalje definirani u Zakonu o obligacionim odnosima kao naknada materijalne (novčana šteta) i nematerijalne štete (novčana i nenovčana).²⁰ Ovaj zakon predviđa da je bilo koja osoba koja prouzroči štetu drugoj osobi obavezna nadoknaditi tu štetu ukoliko ne dokaže da šteta nije nastupila kao rezultat pogrešnih postupaka s njene strane.

¹⁷ Puni tekst Osnovnih principa se može naći na: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>.

¹⁸ Preporuka (85) 11, usvojena od Komisije ministara 28.06.1985. godine.

¹⁹ Naprimjer, među ostalima, Evropska unija je usvojila Okvirnu odluku Vijeća od 15.03.2001. godine o položaju žrtve u krivičnim postupcima.

²⁰ Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, brojevi 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; Službeni list Republike BiH, brojevi 2/92, 13/93 i 13/94; također i kasnije objavljeni u Službenim listovima oba entiteta.

Zahtjevi za odštetu se mogu podnijeti sudu do kraja glavnog pretresa, odnosno do završetka pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije (član 195. stav 2. ZKP-a BiH), i sud će, u sklopu presude, donijeti odluku o ovim zahtjevima (član 198. stav 1. ZKP-a BiH). U slučaju presude kojom se optuženi oglašava krivim, sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtjev u cjelini ili djelimično, a za ostatak uputiti oštećenog na parnični postupak (član 198. stav 2. ZKP-a BiH).

Što se tiče obaveza tužitelja i sudija, član 197. ZKP-a BiH propisuje da su tužitelji obavezni da prikupe dokaze i izvide sve što je potrebno za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu, dok sudije moraju ispitati optuženog o činjenicama u vezi s prijedlogom ovlaštene osobe.

B. Pravni okvir u kontekstu instituta pregovaranja o priznanju krivice

U okviru odredaba koje prevashodno reguliraju institut pregovaranja o priznanju krivice, član 231. stav 4. tačka a) ZKP-a BiH propisuje da sudovi, prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, moraju osigurati da se osumnjičeni, odnosno optuženi obavijeste o posljedicama u vezi s imovinskopravnim zahtjevom. Ovo u osnovi osigurava da su osumnjičeni, odnosno optuženi svjesni činjenice da krivičnopravna sankcija nije jedina posljedica sporazuma i da sud može u presudi donijeti odluku o imovinskopravnom zahtjevu ili uputiti oštećenog da svoj zahtjev ostvaruje u parničnom postupku.

Član 231. stav 7. ZKP-a BiH propisuje „*O rezultatima pregovaranja o krivici, sud će obavijestiti oštećenog*“. Praktičari su izrazili nedoumicu o tačnom značenju termina „*rezultati pregovaranja*“. S obzirom na druga ograničenja odredbi o pregovaranju o priznanju krivice, navedeno se najčešće tumači kao radnja dostavljanja presude oštećenom. Konkretno, ako sud prihvati sporazum, u tom slučaju sud ima samo tri dana da održi ročište za izricanje krivičnopravne sankcije, što je nedovoljno vrijeme da se oštećeni obavijesti o rezultatima pregovora, ili za upućivanje poziva oštećenom da prisustvuje ročištu za izricanje krivičnopravne sankcije. Nakon primitka presude, oštećeni može uložiti žalbu i u istoj pobijati presudu zbog odluke o troškovima krivičnog postupka ili odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

III. Položaj oštećenih u postupku pregovaranja o priznanju krivice u praksi

Praćenje sudskih postupaka ukazuje da postoji pasivnost u rješavanju imovinskopravnih zahtjeva oštećenih prilikom pregovaranja o priznanju krivice i u postupku razmatranja sporazuma. Sadašnji pravni okvir, prethodno opisan, također, ne pruža osnove za uključivanje oštećenog u ovaj postupak. U većini praćenih predmeta oštećeni nije bio prisutan na ročištima za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i navodno je, po primitku presude, bio obaviješten o prihvatanju sporazuma od strane suda. Imovinskopravni zahtjevi se rijetko rješavaju u sporazumima o priznanju krivice ili presudama; umjesto toga u presudama se oštećeni obično upućuju da rješavanje svog imovinskopravnog zahtjeva traže u parničnom postupku. Također treba naglasiti da se imovinskopravni zahtjevi rijetko riješavaju u presudama donesenim nakon održanog glavnog pretresa.

A. Uloga tužitelja

Uputstva Ujedinjenih naroda o ulozi tužitelja naglašavaju obavezu tužitelja da razmotri stavove i probleme žrtava zločina.²¹ Preporuka (2000) 19 Komisije ministara Vijeća Evrope o ulozi javnog tužiteljstva u krivičnom pravnom sistemu također naglašava značaj ovog principa, kao i obavezu da „*poduzmu ili podstiču korake u svrhu pružanja garancija da su žrtve obaviještene kako o njihovim pravima, tako i o razvoju događaja u krivičnom postupku*“.²² Pozitivne odredbe zakona o krivičnom postupku pravno ne obavezuju tužitelja da obavijesti oštećenog o razvoju događaja u krivičnom predmetu, niti je došlo do razvoja usklađene prakse na čitavom području države u odnosu na postupak pregovaranja o priznanju krivice.

²¹ Uputstva Ujedinjenih naroda o ulozi tužitelja, usvojene na Osmom kongresu Ujedinjenih naroda o sprečavanju kriminala i o tretiranju prekršitelja, Havana, Kuba, 27.08 - 07.09.1990. godine.

²² Preporuka Rec (2000) 19 o ulozi javnog tužiteljstva u krivičnom pravnom sistemu usvojena od strane Komisije ministara Vijeća Evrope 06.10.2000.

Jedan broj tužitelja je na sastancima Lokalnih grupa istakao da, ako se pregovori o priznanju krivice odvijaju za vrijeme istrage, kada oštećeni daje svoj iskaz u svojstvu svjedoka, oni pokušavaju osigurati mišljenje oštećenih prije finalizacije sporazuma. Iako ova praksa ne predstavlja pravnu obavezu, tužitelji su izrazili mišljenje da oni imaju moralnu obavezu da to učine, posebno u slučaju krivičnih djela protiv života i tijela. Međutim, jasno je da svi tužitelji ne dijele ovo mišljenje. U nekoliko predmeta ratnih zločina, gdje je zaključen sporazum o priznanju krivice, oštećeni nisu uopće bili kontaktirani u vezi s okončanjem predmeta putem zaključenja sporazuma o priznanju krivice. Potpuno poštivanje prava žrtve zahtijeva njihovo uključivanje u proces pregovaranja, naročito kada su u pitanju najteža krivična djela, kao što su ratni zločini, ubistvo i krivična djela protiv polnog integriteta.

Prilikom praćenja sudskih postupaka uočeno je nekoliko rijetkih primjera u kojima su oštećeni nedvojbeno bili uključeni u pregovaranje o priznanju krivice:

U predmetu koji se vodio zbog krivičnog djela ubistva, tužitelj, optuženi i branitelj su zaključili sporazum o priznanju krivice 26.10.2004. godine. Prije potpisivanja sporazuma, tužitelj se sastao s oštećenim. Na ročištu za razmatranje sporazuma o priznanju krivice održanom dana 11.11.2004. godine pred Okružnim sudom u Banjoj Luci, tužitelj je predočio zapisnik sa sastanka s oštećenim kao daljnji dokaz u prilog sporazumu o priznanju krivice. Pravni savjetnik oštećenog je, također, bio prisutan i izjavio je da se njegov klijent složio s uvjetima sporazuma. Sporazum o priznanju krivice precizirao je kaznu zatvora i materijalnu naknadu oštećenom u iznosu od 30.000 KM. Vijeće je prihvatilo sporazum.

Ovaj predmet predstavlja ohrabrujući primjer u postupku pregovaranja o priznanju krivice gdje je oštećeni bio uključen u proces i gdje je optuženi bio obavezan nadoknaditi štetu oštećenom. Ovaj primjer pokazuje da pregovori o priznanju krivice mogu doprinijeti brzom i efikasnom razrješenju imovinskopravnih zahtjeva, a da oštećeni ne mora pokretati posebni parnični postupak koji bi značio dodatne troškove i odlaganja. Nažalost, takav pozitivan ishod u pogledu razrješenja pitanja imovinskopravnog zahtjeva putem zaključenja sporazuma o priznanju krivice je uočen veoma rijetko.

B. Uloge sudija

Kao što je ranije primijećeno, sudije su često pasivne u rješavanju imovinskopravnih zahtjeva tokom postupka razmatranja sporazuma o priznanju krivice. Ova pasivnost se može pripisati postojanju opće nesklonosti ka odlaganju sudskih postupaka ili odlaganju postupka pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice. Sudije smatraju da rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u postojećem postupku pregovaranja nije u skladu s općim principom ekonomičnosti postupka koji predstavlja suštinu instituta postupka pregovaranja i zaključenja sporazuma o priznanju krivice, odnosno može dovesti do logičnog odlaganja u rješavanju postupka koji bi nastupio ukoliko bi se oštećeni pozvao da učestvuje u pregovorima. Bez obzira na takva odlaganja, jasno je da sudije trebaju odmjeriti dobrobit oštećenog u odnosu na nedoumice u vezi s principima koji nalažu ekspeditivnije rješavanje predmeta. U većini slučajeva se nedovoljan prioritet daje pravima oštećenog. Dobro je primijetiti, međutim, da su na nekim ročištima koja su praćena oštećeni bili prisutni tokom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, što je praksa za koju se smatra da ide u prilog ostvarenju prava oštećenog. Ovim se pruža mogućnost sudijama da pouče oštećene o njihovim pravima, da postave pitanja o imovinskopravnom zahtjevu ukoliko je već podnesen, ili da pruži mogućnost oštećenima da postave imovinskopravni zahtjev prije izricanja krivičnopravne sankcije. Pravni položaj oštećenih u smislu sporazuma o priznanju krivice bio bi poboljšán kroz usvajanje izmjena i dopuna zakona, koje bi obavezale sudove da vrše pozivanje oštećenog na ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice. Na ovaj način sudovi bi osigurali da su oštećeni adekvatno poučeni o svojim pravima i da im je data mogućnost da postave imovinskopravne zahtjeve prije izricanja krivičnopravne sankcije, kao što je i predviđeno zakonom.

Praćenjem sudskih postupaka uočeno je nekoliko predmeta gdje su sudije riješile imovinskopravne zahtjeve neovisno o sporazumu o priznanju krivice. Ustvari, čini se da sudijama nije sasvim jasna njihova uloga u vezi s rješavanjem imovinskopravnog zahtjeva i postupkom pregovaranja o priznanju krivice, to jest, da li su ovlašteni odlučiti o imovinskopravnom zahtjevu ukoliko isti nije postavljen u sporazumu o priznanju krivice. U nekoliko izoliranih slučajeva sudija je donio odluku o imovinskopravnom zahtjevu neovisno o sporazumu o priznanju krivice:

Dana 24.11.2004. godine Osnovni sud Brčko Distrikta proglasio je optuženog krivim za izvršenje krivičnog djela oštećenja tuđe imovine. Prethodno zaključen sporazum o priznanju krivice nije precizirao bilo kakav poseban iznos o naknadi štete. Presudom je naloženo optuženom da plati oštećenom (fizičko lice) sumu u vrijednosti oštećene imovine u iznosu od 1.900,00 KM.

Očito da sudski autoritet i pozitivni propisi o imovinskopравnim zahtjevima omogućavaju sudijama da odlučuju o imovinskopравnim zahtjevima neovisno o sporazumu o priznanju krivice. Čak i kada zahtjevi nisu postavljeni u sporazumu o priznanju krivice, osiguravanje djelotvornog pravnog lijeka oštećenim u skladu s međunarodnim standardima o ljudskim pravima nalaže da sudije pokažu inicijativu u postupku rješavanja imovinskopравnih zahtjeva prilikom donošenja presuda.

IV. Zaključak

Praćenje sudskih postupaka pokazuje da tužitelji i sudije uglavnom imaju pasivan stav u odnosu na uključivanje imovinskopравnih zahtjeva u postupak pregovaranja o priznanju krivice ili prilikom donošenja odluke o izricanju krivičnopравne sankcije, te propuštaju ovu priliku da zaštite prava oštećenog na najefikasniji mogući način. Ovakav pristup nije u skladu s pravima žrtava na naknadu štete u krivičnim postupcima. Tužitelji bi trebali kontaktirati oštećene prije zaključivanja sporazuma o priznanju krivice kako bi isti bili u toku s postupkom pregovora o priznanju krivice, da ih obavijeste o njihovim pravima u vezi s imovinskopравnim zahtjevima, te da pribave tačne podatke o eventualnim imovinskopравnim zahtjevima. Sudovi trebaju osigurati veće uvažavanje prava oštećenih u postupku razmatranja sporazuma o priznanju krivice tako što će pozivati oštećene na ročište za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i odlučivati o imovinskopравnim zahtjevima kad je god to moguće, čak i ukoliko je to izvan okvira sporazuma o priznanju krivice. Na ovaj način se pruža garancija da su sudovi u potpunosti ispoštovali prava oštećenih u toku krivičnog postupka.

U svjetlu standarda zaštite ljudskih prava koja priznaju prava oštećenih u krivičnim postupcima, sudije, a naročito tužitelji, trebaju poduzeti sve moguće korake da bi uključili rješavanje pitanja naknade za pretrpljenu štete u postupak pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice. Ovo predstavlja najefikasniji i najbrži način rješavanja imovinskopравnih zahtjeva i u skladu je s pravima oštećenog na pristup postupcima koji su ekspeditivni, pravedni, ekonomični i dostupni.

Preporuke

- Potrebno je da tužitelji poduzmu sve korake kako bi se imovinskopравni zahtjevi oštećenih rješavali u okviru postupka pregovaranja i zaključivanja sporazuma o priznanju krivice, te je potrebno da obavještavaju oštećene o rezultatima pregovora.
- Potrebno je da sudije razvijaju praksu pozivanja oštećenih na ročišta na kojima se razmatra sporazum o priznanju krivice kada god to okolnosti dozvoljavaju.
- Potrebno je da putem usvajanja izmjena i dopuna zakona obavezati sudove da pozivaju oštećene na ročišta na kojima se razmatraju sporazumi o priznanju krivice i ti pozivi treba da sadrže pravne pouke oštećenima o pravu da podnesu imovinskopравni zahtjev.
- Potrebno je da se proces edukacije sudija i tužitelja fokusira na međunarodne standarde za zaštitu ljudskih prava kojima se podržavaju uloga i poštivaju prava žrtve u krivičnim postupcima.

DIO 6

PRAKSE IZRICANJA KRIVIČNOPРАВNIH SANKCIJA

I. Uvod

Jedno od najkontroverznijih pitanja u primjeni sporazuma o priznanju krivice odnosi se na pitanje blagih krivičnopравnih sankcija koje stranke dogovore i koje sudovi prihvataju, kao i različite prakse izricanja krivičnopравnih sankcija. Tužitelji se nalaze u poziciji da prvi put ozbiljno pregovaraju o visini krivičnopравne sankcije za osumnjičene, odnosno optužene, bez uputstava ili raspona sankcija koji se

očekuju. Sudije, također, nemaju ustanovljenu jedinstvenu praksu u pogledu odbacivanja sporazuma o priznanju krivice na osnovu neprikladne predložene krivičnopravne sankcije (kao što je razmotreno u dijelu 3). Razumljivo, potpuno novi institut uzrokovao je pojavu nedosljednosti u praksi. Međutim, jedan od osnovnih principa pravičnosti zahtijeva da se slični slučajevi tretiraju na sličan način. Dosljednost u izricanju krivičnopravnih sankcija, također, njeguje povjerenje javnosti u sudstvo. Preporuka (92) 17 o dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija Komisije ministara Vijeća Evrope („Preporuke o dosljednosti u izricanju krivičnopravne sankcije“) određuje niz principa kojima države članice Vijeća Evrope trebaju težiti prilikom izricanja krivičnopravnih sankcij“. Ove preporuke će ovisno o značaju biti naznačene u ovom dijelu.²³

Praćenje više od 300 ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivice i korištenje namjenski razvijene baze podataka pružilo je OSCE-u mogućnost da prikupi i analizira podatke o praksi izricanja krivičnopravnih sankcija. Na osnovu ovih podataka ovaj dio ima namjeru da osigura preliminarni pregled izrečenih sankcija koje su rezultat sporazuma o priznavanju krivice i tako usmjeri pažnju na različite prakse, što ukazuje da je neophodno unaprijediti usklađivanje praksi u interesu pravde. Neophodna je snažna sudska kontrola sporazuma o priznanju krivice kako bi se osiguralo da takvi sporazumi ne utječu negativno na poštivanje principa pravičnosti u procesu ostvarenja pravde.

II. Istorijat

Prethodni izvještaj o praćenju sudskih postupaka identificirao je postojanje razlike u praksama izricanja sankcija i dao slijedeću preporuku:

“Entitetska tužiteljstva trebala bi izraditi interna uputstva o vrsti i visini krivičnih sankcija koje mogu biti predložene za konkretna krivična djela radi ostvarenja dosljedne kaznene politike u postupku po sporazumu.

OSCE se u međuvremenu sastao s oba entitetska tužitelja da bi se saznali njihovi pogledi, posebno u vezi s ovom preporukom. Oba tužitelja su naglasila sveukupan pozitivan doprinos sporazuma o priznanju krivice i njegovu sve češću primjenu usprkos početnom otporu pravosuđa i nepovjerenju javnosti. Što se tiče izdavanja obavezujućih uputstava kojima se usaglašavaju prakse izricanja krivičnopravnih sankcija, oba zvaničnika su ispoljila nesklonost ka takvoj praksi, objašnjavajući da, imajući u vidu različite okolnosti koje mogu proizići iz svakog konkretnog krivičnog predmeta, bilo bi bolje koristiti neformalna uputstva i vršiti svoju nadzornu ulogu kroz stalni dijalog s okružnim i kantonalnim tužiteljima.²⁴

III. Domaći pravni okvir

A. Izricanje krivičnopravnih sankcija uopće

Svrha i način kažnjavanja osuđenih lica uveliko se razlikuje od države do države, i teorije i razlozi u prilog bilo kojeg krivičnog zakona ne mogu se jednostavno rezimirati. Premda je neophodno, kroz istorijat, sačiniti kratak pregled najbitnijih politika i instituta u prilog krivičnopravnog sistema kako bi se zaključci mogli staviti u kontekst. Član 39. Krivičnog zakona BiH definiše da je svrha kažnjavanja da se izrazi društvena osuda počinjenog krivičnog djela; da se utječe na počinitelja da ubuduće ne čini krivična djela; da se utječe na ostale da ne čine krivična djela, i da se utječe na svijest građana o opasnosti koju predstavljaju krivična djela i o pravičnosti kažnjavanja počinitelja.

Krivični zakon BiH propisuje da će sudovi počinitelju krivičnog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to krivično djelo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utječu da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a osobito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život počinitelja, njegove lične prilike i njegovo držanje nakon učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost počinitelja (član 48 Krivičnog zakona BiH). Sud može izreći krivičnopravne sankcije u obliku novčane kazne, rada za opće dobro na

²³ Preporuka (92) 17 o dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija usvojena je 19.10.1992.godine.

²⁴ U skladu s relevantnim odredbama entitetskih zakona o tužiteljstvu, tužitelji imaju pravno uporište koje predviđa mogućnost donošenja obavezujućih uputstava.

slobodi ili kazne zatvora; i mjere sigurnosti, kao što su obavezno liječenje od ovisnosti ili zabrana vršenja dužnosti, kao i uvjetnu osudu na određenu kaznu zatvora s određenim vremenom provjeravanja.

1. Ublažavanje kazne zatvora

Za većinu krivičnih djela predviđenih krivičnim zakonima, zakoni sadrže raspon kazne zatvora, s tim da se najniža granica raspona zove „posebni minimum“.²⁵ Na primjer, krivično djelo zloupotrebe položaja ili ovlaštenja ima raspon kazne zatvora od šest mjeseci do pet godina (član 220. stav 1. Krivičnog zakona BiH). Krivični zakoni, također, propisuju da sud može odmjeriti kaznu zatvora ispod propisanih granica kada je to zakonom propisano i kada sud utvrdi postojanje „izuzetno olakšavajućih okolnosti“, i to se naziva ublažavanje kazne (član 49. Krivičnog zakona BiH). Ovo znači da raspon kazni zatvora, kako je naveden za svako krivično djelo, može biti dodatno smanjen ili ublažen (to jest, ispod posebnog minimuma). Daljnje ublažavanje, međutim, također je limitirano članom 49. Krivičnog zakona BiH. Za krivično djelo zloupotrebe položaja ili ovlaštenja, koristeći odredbe o ublažavanju kazne, kazna zatvora može biti ublažena na 30 dana u skladu sa zakonom.

2. Uvjetne osude

Krivični zakoni, također, predviđaju mogućnost izricanja uvjetne osude. Cilj izricanja uvjetne osude, kako je to naznačeno u Krivičnom zakonu BiH, je da počinitelju uputi upozorenje pod prijetnjom kazne zatvora, što postiže cilj krivičnih sankcija kroz izricanje presude bez izvršavanja iste (član 58. Krivičnog zakona BiH). Uvjetna osuda u osnovi predviđa određeno vrijeme provjeravanja gdje sud izriče kaznu zatvora, ali izdaje nalog da se ista neće izvršiti ukoliko se ne počini drugo krivično djelo u određenom vremenskom periodu (u rasponu od jedne do pet godina). Nije predviđeno da se sve kazne zatvora preinače u uvjetne osude (član 59. Krivičnog zakona BiH). U spomenutom primjeru, krivično djelo zloupotrebe položaja ili ovlaštenja može biti smanjeno na kaznu zatvora u trajanju od 30 dana i uvjetovano, tako da je, ustvari, najmanja moguća kazna 30 dana uvjetne osude s vremenom provjeravanja od jedne godine.

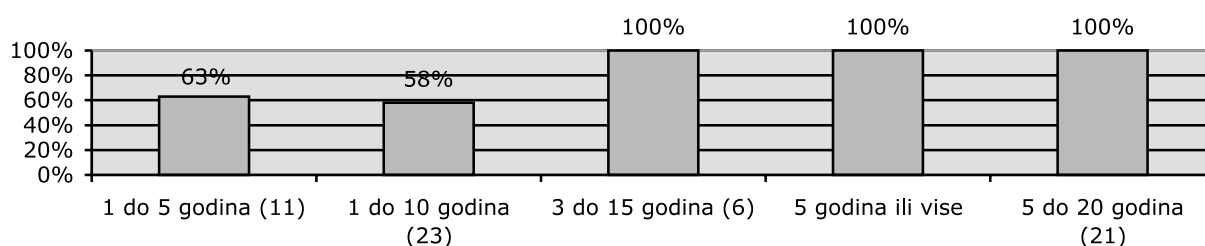
IV. Izricanje krivičnih sankcija prema sporazumu o priznanju krivice

U pogledu pregovora o priznanju krivice, član 231. ZKP BiH posebno određuje da tužitelj može predložiti kaznu manju od minimuma propisanog zakonom ili blažu sankciju. To znači da tužitelj može predložiti kaznu zatvora nižu od propisanog posebnog minimuma, ali unutar ograničenja za ublažavanje kazne. Tužitelji na redovnoj osnovi pregovaraju i predlažu izricanje krivičnih sankcija koja je ili ispod posebnog minimuma, *i/ili* predlažu izricanje uvjetne osude. Ova dva instituta, prema krivičnim zakonima, kao i općim principima krivičnog prava, nisu neophodno međusobno zamjenjiva, nego se, zapravo, mogu primijeniti u prilično različitim okolnostima.

A. Krivične sankcije ispod posebnog minimuma

Na osnovu nalaza praćenja sudskih postupaka, skoro 48% krivičnih sankcija izrečenih kao posljedica sporazuma o priznanju krivice su bile niže od propisanog posebnog minimuma. Nije identificiran nijedan slučaj gdje je kazna zatvora bila niža od granica ublažavanja kazne. Nalazi, također, pokazuju da se procenat sporazuma o priznanju krivice, gdje je kazna zatvora niža od zakonom

Procenat krivičnih sankcija po sporazumu o priznanju krivice ispod posebnog minimuma po rasponu kazni

²⁵ U slučaju da posebni minimum nije propisan za određeno krivično djelo, primjenjuje se "opći minimum", sadržan u članu 42(1) KZ BiH.

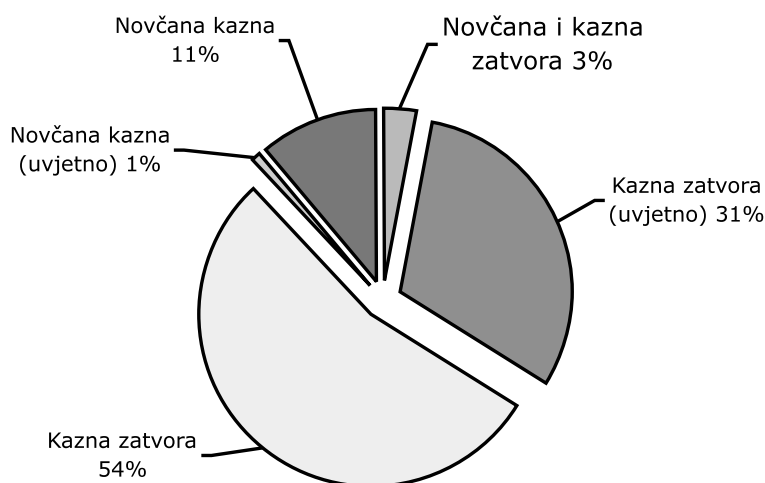
propisanog posebnog minimuma, drastično povećava srazmjerno dužini propisane krivičnopravne sankcije za određeno krivično djelo. Ta pojava se ogleda u tabeli ispod, koja uključuje presude donesene od strane Suda BiH, Brčko Distrikta, Federacije BiH i Republike Srpske; ukupan broj uzoraka se nalazi u zgradama nakon naznačenog raspona kazni:

U osnovi, gdje je raspon kazni zatvora u krivičnom zakonu veći, vjerovatnije je da će dogovorena krivičnopravna sankcija biti niža od propisanog posebnog minimuma primjenom pravila ublažavanja kazne. Za pregled krivičnopravnih sankcija dodijeljenih po krivičnom djelu, potrebno je vidjeti prilog ovog izvještaja.

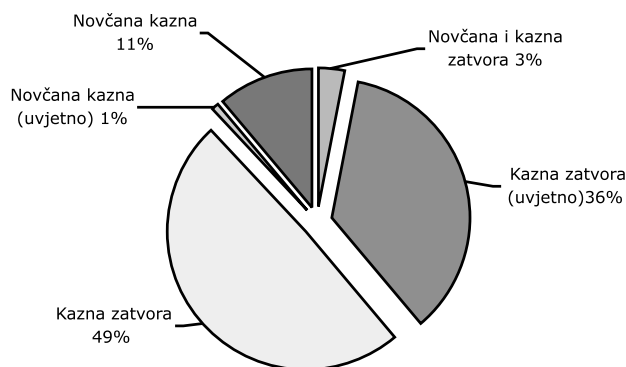
B. Primjena uvjetne osude

U pogledu primjene uvjetne osude brojčani rezultati dobijeni iz praćenja sudskih postupaka od strane OSCE-a pokazuju da su 31% krivičnopravnih sankcija izrečenih po osnovu zaključenja sporazuma o priznanju krivice uvjetne osude na kazne zatvora. Slike ispod pokazuju procenat korištenja uvjetne osude u odnosu na kazne zatvora i novčane koje su izrečene prema sporazumu o priznanju krivice.

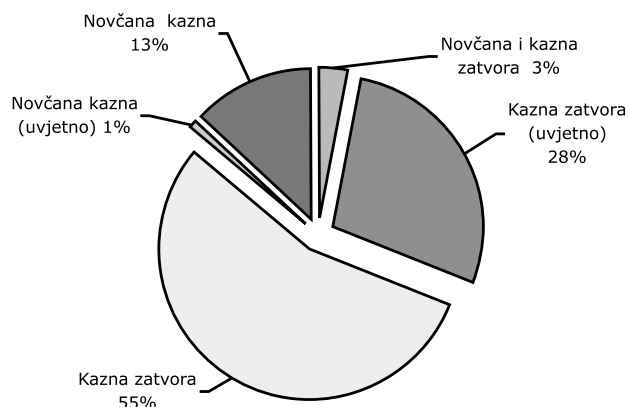
Vrste izrečenih sankcija u sporazumima o priznanju krivice uključujući presude sa Suda BiH, sudova Brčko Distrikta, Federacije BiH i Republike Srpske

Federacija BiH

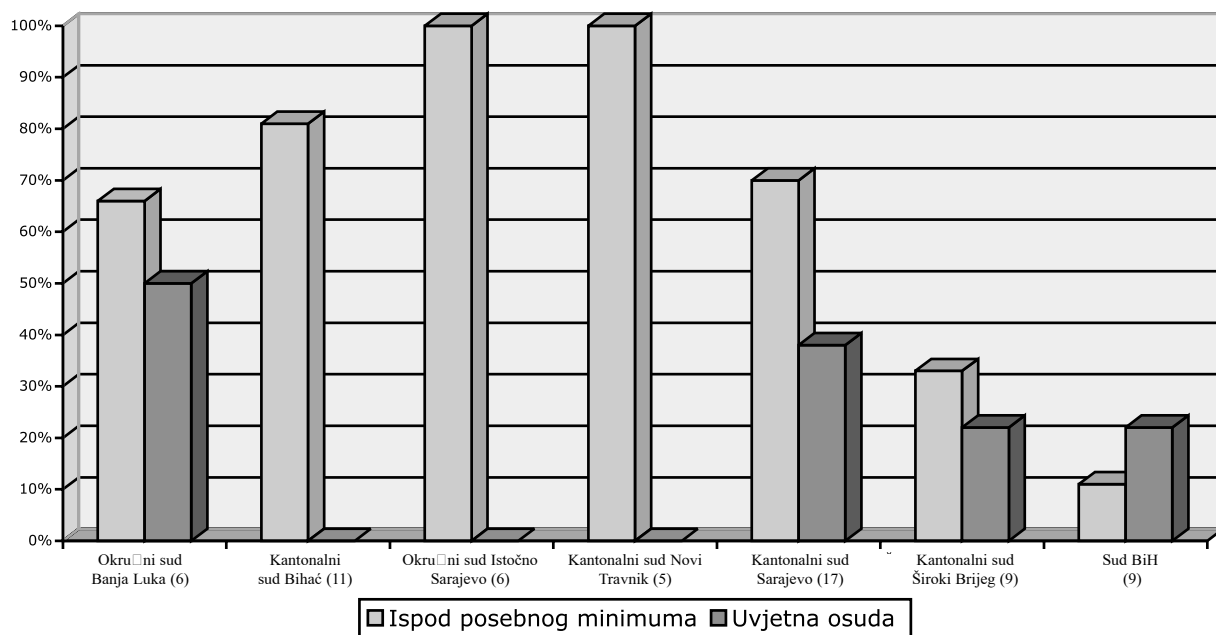

Republika Srpska

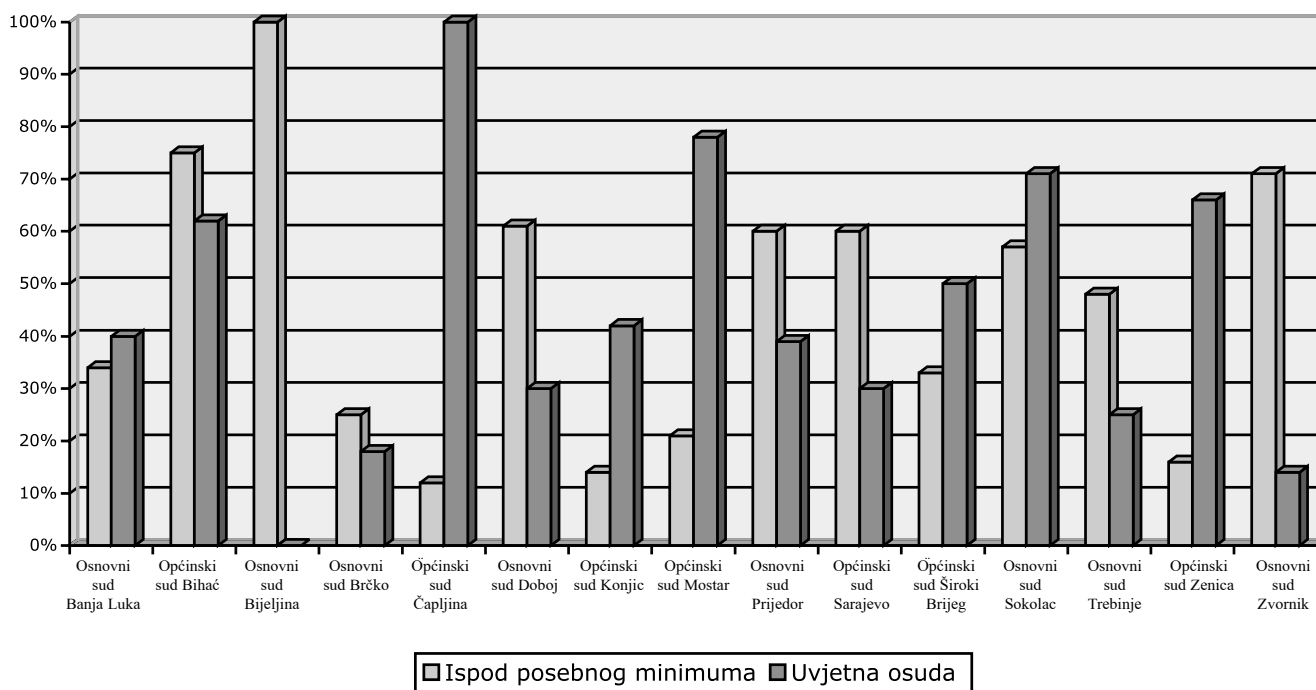

Prilično je čest slučaj da se kazne zatvora ublažene ispod posebnog minimuma, također, preinače u uvjetne osude. U Federaciji BiH ukupno 16% krivičnopravnih sankcija su i uvjetne osude i ispod posebnog minimuma, dok u Republici Srpskoj ovaj broj doseže 39% ukupnog broja krivičnopravnih sankcija. Da bi se dobio sveobuhvatniji pregled pojave ublažavanja odnosno preinačenja kazne zatvora i uvjetne kazne, slijedeći grafikoni uključuju slučajeve kada se kazna zatvora mogla ublažiti ispod posebnog minimuma i/ili je mogla biti izrečena uvjetna osuda. Ukupan broj uzoraka nalazi se ispod naziva suda.

Krivičnopravne sankcije ispod posebnog minimuma i/ili uvjetne osude

Krivičnopravne sankcije ispod posebnog minimuma i/ili uvjetne osude

Ova dva grafikona ukazuju na tendenciju određenih tužiteljstava da ili primjenjuju ublažavanje kazne ili izriču uvjetne osude u postupku pregovaranja o priznanju krivice. Na primjer, Okružni sud u Istočnom Sarajevu i Kantonalni sud u Novom Travniku skoro su isključivo primjenjivali krivičnopravne sankcije ispod posebnog minimuma umjesto uvjetnih osuda. Tužitelji, u kontekstu pregovaranja o priznanju krivice, igraju ključnu ulogu u kreiranju dosljedne prakse u postupku izricanja krivičnopravnih sankcija. Preporuka o dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija podstiče tužiteljstva da doprinesu sveukupnoj dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija. Nigdje ova preporuka nije više primjenjiva nego u kontekstu pregovora o priznanju krivice u Bosni i Hercegovini, gdje tužitelji pregovaraju za onu krivičnopravnu sankciju koja će se vjerovatno na kraju i izreći.

C. Uloga sudija

Kao što je detaljno razmotreno u dijelu 3, uloga sudija u razmatranju dogovorene krivičnopravne sankcije, i sljedstveno tome, mogućnost odbacivanja sporazuma na osnovu neodgovarajuće krivičnopravne sankcije, je od iznimne važnosti za osiguravanje dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija. Usprkos tome što krivičnopravna sankcija proistječe iz sporazuma između osumnjičenog, odnosno optuženog i tužitelja, sud je ipak obavezan obrazložiti razloge za donošenje presude i utvrditi olakšavajuće ili otežavajuće okolnosti koje su dovele do izricanja krivičnopravne sankcije, kao i dati ocjenu specifičnih razloga u prilog krivičnopravnoj sankciji koja je niža od propisanog posebnog minimuma ili u slučaju izricanja uvjetne osude. Međunarodni standardi, poput navedenih Preporuka o dosljednosti u izricanju krivičnopravnih sankcija, određuju da sudovi trebaju obrazložiti specifične razloge za izricanje krivičnopravne sankcije i naročito naglašavaju potrebu da se unese obrazloženje u vezi s izricanjem kazne zatvora i krivičnopravnim sankcijama koje su ispod ili iznad propisanog raspona.

Iako važnost ovog pitanja zahtijeva dublju analizu, početna procjena presuda u pismenom obliku izrečenih po sporazumu o priznanju krivice ukazuje da presude ne daju uvijek detaljna obrazloženja i osnovanost razloga koji idu u prilog konkretno određene krivičnopravne sankcije i ne navode precizno zbog čega je krivičnopravna sankcija izrečena ispod posebnog minimuma ili zbog čega se izricanje uvjetne osude smatra odgovarajućim. Sudije trebaju osigurati da svaka presuda donesena prema sporazumu o priznanju krivice sadrži specifično obrazloženje u prilog konkretno određenoj krivičnopravnoj sankciji, što može značiti da će biti potrebno prikupiti dodatne podatke od tužitelja i osumnjičenog, odnosno optuženog tokom razmatranja sporazuma o priznanju krivice.

V. Zaključak

Dosljednost u izricanju krivičnopravnih sankcija je ključni aspekt u pravcu ostvarivanja pravde u skladu sa principima pravičnosti. Tužitelji trebaju težiti ka osiguranju jedinstvenijeg pristupa u pregovorima o krivičnopravnim sankcijama, poštujući principe sadržane u krivičnom zakonu i koordinirajući nastojanja tužiteljstava da se izrade usklađena interna uputstva. Tužitelji trebaju naročito težiti ka standardizaciji upotrebe instituta ublažavanja kazne i izricanja uvjetne osude. Sudije trebaju koristiti pripadajuća sudska ovlaštenja u vidu kontroliranja sporazuma o priznanju krivice kroz mogućnost odbacivanja sporazuma kada predložena krivičnopravna sankcija nije u skladu s pozitivnim odredbama krivičnog zakona i tako što će osigurati da su u presudama donesenim prema sporazumu o priznanju krivice obrazloženi specifični razlozi za izricanje konkretne krivičnopravne sankcije.

Preporuke

- Potrebno je da tužitelji na entitetskom, državnom i nivou Brčko Distrikta poboljšaju saradnju i koordiniraju napore u cilju usklađivanja prakse izricanja krivičnopravnih sankcija kao i da izdaju potrebna uputstva u obliku smjernica.
- Sudije moraju vršiti snažnu sudska kontrolu nad sporazumima o priznanju krivice kako bi osigurali dosljednost u izricanju krivičnopravnih sankcija, kao i da osiguraju da je specifični razlog za izricanje svake konkretne krivičnopravne sankcije u presudi obrazložen.
- Proces edukacije sudija i tužitelja treba biti usmjeren na posebnu ulogu tužitelja u vezi s pregovaranjem o krivičnopravnoj sankciji i izricanju iste. Standardizirani materijali edukativnog sadržaja, posebno izrađeni za pregovore o priznanju krivice treba da sadržavaju i statistički pregled zaključenih sporazuma o priznanju krivice zajedno s odgovarajućim izrečenim krivičnopravnim sankcijama koje će služiti kao korisno sredstvo u procesu edukacije.

Aneks

Cilj ovog izvještaja je pružanje pomoći pravosuđu u uspostavi ujednačene kaznene politike u cijeloj zemlji, i u tom smislu ovaj prilog sadrži kazne određene za svako krivično djelo i podatak da li je kazna koja je određena rezultat sporazuma o priznanju krivice. Ovi podaci se odnose samo na predmete koje je pratio OSCE kroz svoj program praćenja sudskih postupaka.

Sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine

Presude za razbojništvo, član 289. stav 1.; raspon kazne: kazna zatvora od 1 do 10 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Kantonalni sud Široki Brijeg	3g 3m	Da
Kantonalni sud Široki Brijeg	3g 3m	Da
Kantonalni sud Sarajevo	9m	Da
Kantonalni sud Široki Brijeg	4m 29d	Da

Presude za razbojništvo, član 289. stav 2.; raspon kazne: kazna zatvora od 5 do 20 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Kantonalni sud Bihać	6g	Ne
Kantonalni sud Bihać	5g 6m	Ne
Kantonalni sud Novi Travnik	4g	Ne
Kantonalni sud Široki Brijeg	3g 3m	Da
Kantonalni sud Široki Brijeg	3g 3m	Da
Kantonalni sud Livno	3g	Da
Kantonalni sud Novi Travnik	2g 10m	Da
Kantonalni sud Novi Travnik	2g 6m	Da
Općinski sud Sarajevo	2g	Da
Kantonalni sud Tuzla	1g 6m	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g 6m	Ne
Kantonalni sud Sarajevo	1g 4m	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g 2m	Da
Kantonalni sud Zenica	1g	Da
Kantonalni sud Zenica	1g	Da
Kantonalni sud Zenica	1g	Da
Kantonalni sud Zenica	1g	Da
Kantonalni sud Mostar	1g	Ne
Kantonalni sud Sarajevo	1g	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g	Da
Općinski sud Sarajevo	6m	Ne
Kantonalni sud Bihać	6m	Da

Presude za tešku krađu, član 287. stav 1.; raspon kazne: kazna zatvora od 6 mjeseci do 5 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Široki Brijeg	1g	Ne
Općinski sud Livno	9m	Da
Općinski sud Mostar	8m	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	8m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Sarajevo	8m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Bihać	8m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	7m	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	7m	Ne
Općinski sud Orašje	6m	Da
Općinski sud Goražde	6m	Ne
Općinski sud Goražde	6m	Ne
Općinski sud Zenica	6m	Da
Općinski sud Bihać	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Bihać	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Bihać	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Čapljina	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Čapljina	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Livno	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Livno	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Livno	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Sarajevo	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Široki Brijeg	4m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Sarajevo	3m 15d (Uslovno)	Ne
Općinski sud Livno	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	3m	Da
Općinski sud Široki Brijeg	3m	Da
Općinski sud Zenica	3m	Da
Općinski sud Sarajevo	2m	Ne
Općinski sud Široki Brijeg	1m	Ne

Presude za nasilje u porodici, član 222. stav 2.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 mjeseca do 3 godine		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Goražde	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Goražde	3m (Uslovno)	Da
Općinski sud Goražde	2m (Uslovno)	Da
Općinski sud Livno	1000 KM	Ne
Općinski sud Livno	250 KM	Ne
Općinski sud Livno	200 KM	Ne
Općinski sud Sarajevo	700 KM	Da
Općinski sud Sarajevo	400 KM	Ne
Općinski sud Sarajevo	4m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Tuzla	3m (Uslovno)	Ne

Presude za nasilje u porodici, član 222. stav 3.; raspon kazne: kazna zatvora od 3 mjeseca do 3 godine		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Zenica	8m	Ne
Općinski sud Bihać	6m (Uslovno)	Da
Općinski sud Mostar	6m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Tuzla	4m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Ljubuški	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Ljubuški	3m (Uslovno)	Ne

Presude za nasilje u porodici, član 222. stav 4.; raspon kazne: kazna zatvora od 1 do 5 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Sarajevo	1g	Ne
Općinski sud Sarajevo	1g (Uslovno)	Ne
Općinski sud Bihać	1g (Uslovno)	Ne
Općinski sud Sarajevo	6m	Ne

Presude za ubistvo, član 166. stav 1.; raspon kazne: kazna zatvora od 5 godina ili više		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Kantonalni sud Tuzla	13g	Ne
Kantonalni sud Bihać	13g	Ne
Kantonalni sud Mostar	10g	Ne
Kantonalni sud Mostar	9g	Ne
Kantonalni sud Zenica	8g	Ne
Kantonalni sud Mostar	7g	Ne
Kantonalni sud Livno	6g 6m	Da
Kantonalni sud Mostar	6g 2m	Ne
Kantonalni sud Mostar	6g	Da
Kantonalni sud Zenica	4g	Da
Kantonalni sud Bihać	2g 6m	Da
Kantonalni sud Novi Travnik	1g 6m	Da
Kantonalni sud Sarajevo	1g 3m	Da

Presude za ubistvo, član 166. stav 2.; raspon kazne: kazna zatvora od 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Kantonalni sud Bihać	14g	Ne
Kantonalni sud Mostar	10g	Ne
Kantonalni sud Mostar	10g	Ne
Kantonalni sud Mostar	10g	Ne
Kantonalni sud Novi Travnik	7g	Da

Presude za krađu, član 286. stav 1.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 mjeseca do 3 godine		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Orašje	6m	Da
Općinski sud Mostar	4m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Sarajevo	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Sarajevo	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Mostar	2m (Uslovno)	Da
Općinski sud Čapljina	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Mostar	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Livno	3.000 KM	Da
Općinski sud Konjic	1.000 KM	Da
Općinski sud Konjic	1.000 KM	Da
Općinski sud Livno	1.000 KM	Da
Općinski sud Orašje	750 KM	Ne
Općinski sud Tuzla	700 KM	Da
Općinski sud Mostar	500 KM	Ne
Općinski sud Čapljina	400 KM	Ne
Općinski sud Sarajevo	350 KM	Ne
Općinski sud Mostar	300 KM	Ne

Presude za krađu, član 286. stav 2.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 do 6 mjeseci		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Općinski sud Orašje	3m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Travnik	3m	Da
Općinski sud Čapljina	2m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	2m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	2m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Čapljina	2m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Konjic	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Konjic	1m (Uslovno)	Ne
Općinski sud Zenica	150 KM	Ne

Sudovi u Republici Srpskoj

Presude za razbojništvo, član 233. stav 2.; raspon kazne: kazna zatvora od 5 do 15 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Okružni sud Doboj	6g	Da
Okružni sud Doboj	6g	Da
Okružni sud Bijeljina	4g	Da
Osnovni sud Bijeljina	3g	Ne
Okružni sud Doboj	2g 6m	Da
Osnovni sud Bijeljina	2g 3m	Da
Osnovni sud Bijeljina	2g 3m	Da
Osnovni sud Banja Luka	2g	Da
Okružni sud Bijeljina	2g	Da
Okružni sud Istočno Sarajevo	2g	Da

Presude za tešku krađu, član 232. stav 1.; raspon kazne: kazna zatvora od 1 do 8 godina		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Banja Luka	4g	Da
Okružni sud Bijeljina	2g 3m	Da
Osnovni sud Doboj	1g 6m	Da
Osnovni sud Banja Luka	1g 2m	Ne
Osnovni sud Trebinje	1g 1m	Da
Osnovni sud Teslić	1g	Ne
Osnovni sud Banja Luka	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Doboj	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Bijeljina	10m	Da
Osnovni sud Prijedor	10m	Ne
Osnovni sud Prijedor	10m	Ne
Okružni sud Trebinje	10m	Ne
Okružni sud Trebinje	10m	Ne
Osnovni sud Sokolac odjeljenje u Istočnom Sarajevu	10m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Doboj	7m	Ne
Osnovni sud Doboj	7m	Ne
Osnovni sud Trebinje	6m	Da
Osnovni sud Prijedor	6m	Da
Osnovni sud Doboj	6m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Doboj	6m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Sokolac	6m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Doboj	5m	Da
Osnovni sud Doboj	5m	Ne
Osnovni sud Bijeljina	5m	Da
Osnovni sud Bijeljina	3m	Ne
Osnovni sud Bijeljina	3m	Ne
Osnovni sud Bijeljina	3m	Ne
Osnovni sud Bijeljina	3m	Ne
Osnovni sud Banja Luka	3m	Da
Osnovni sud Derventa	3m	Ne
Osnovni sud Derventa	3m	Ne

Osnovni sud Trebinje	3m	Da
Osnovni sud Srebrenica	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	1m 15d	Da
Osnovni sud Trebinje	1m 15d	Ne
Osnovni sud Trebinje	1m	Da
Osnovni sud Trebinje	1m	Da
Osnovni sud Trebinje	1m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Trebinje	1m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Prijedor	1.500 KM	Da
Osnovni sud Prijedor	1.000 KM	Da
Osnovni sud Prijedor	700 KM	Da
Osnovni sud Prijedor	700 KM	Da
Osnovni sud Prijedor	700 KM	Da

Presude za nasilje u porodici, član 208. stav 1.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 mjeseca do 2 godine

Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Prijedor	1g (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Trebinje	6m	Ne
Osnovni sud Doboј	6m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Doboј	5m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Banja Luka	5m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	4m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Banja Luka	4m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Banja Luka	4m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Sokolac	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Sokolac	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Sokolac	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Doboј	2m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Trebinje	2m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Trebinje	2m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Zvornik	2m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Zvornik	2m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	700 KM	Ne
Osnovni sud Prijedor	700 KM (Uslovno)	Ne

Presude za nasilje u porodici, član 208. stav 2.; raspon kazne: kazna zatvora od 3 mjeseca do 3 g.

Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Sokolac	3m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Zvornik	1m 15d	Ne
Osnovni sud Prijedor	2.000 KM	Da

Presude za nasilje u porodici, član 208. stav 3.; raspon kazne: kazna zatvora od 1 do 5 godina

Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Banja Luka	1g (Uslovno)	Da
Osnovni sud Trebinje	1g (Uslovno)	Da
Osnovni sud Doboј	3m	Ne

Presude za ubistvo, član 148. stav 1.; raspon kazne: kazna zatvora od 5 godina ili više		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Okružni sud Istočno Sarajevo	14g	Ne
Okružni sud Banja Luka	8g 1.434 KM	Da
Okružni sud Trebinje	7g	Ne
Okružni sud Trebinje	7g	Ne
Okružni sud Istočno Sarajevo	6g	Ne
Okružni sud Istočno Sarajevo	4g 2m	Da
Okružni sud Banja Luka	2g 6m 30.000 KM	Da

Presude za krađu, član 231. stav 1.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 mjeseca do 3 godine		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Banja Luka	1g 2m	Ne
Osnovni sud Sokolac odjeljenje u Istočnom Sarajevu	10m (Uslovno)	Da
Osnovni sud Banja Luka	6m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Trebinje	5m	Ne
Osnovni sud Bijeljina	4m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Banja Luka	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Novi Grad	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Srebrenica	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Srebrenica	2m	Da
Osnovni sud Doboј	2m	Da
Osnovni sud Trebinje	2m	Da
Osnovni sud Srebrenica	1m 15d	Da
Osnovni sud Trebinje	1m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Doboј	1m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Prijedor	1m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Srebrenica	1.000 KM	Da
Osnovni sud Trebinje	700 KM	Da
Osnovni sud Mrkonjić Grad	500 KM (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Trebinje	400 KM	Ne
Osnovni sud Prijedor	300 KM	Ne

Presude za krađu, član 231. stav 2.; raspon kazne: novčana kazna ili kazna zatvora od 1 mjeseca do 1 godine		
Sud	Kazna (g-godina, m-mjesec, d-dan)	Da li je potpisan sporazum o priznanju krivice?
Osnovni sud Vlasenica	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Banja Luka	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Banja Luka	3m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Srebrenica	2m (Uslovno)	Ne
Osnovni sud Trebinje	200 KM	Ne

Sporazum o priznanju krivice: primjena pred sudovima BiH i usklađenost sa međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava
drugo izdanje, maj 2006. godine.

